

Universitat Rovira i Virgili
Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia
Tarragona

ENSENYAMENT DE MESTRES EDUCACIÓ INFANTIL

TREBALL DE FI DE GRAU

EL PODER DELS CONTES: FOMENT DE VALORS PER A LA PREVENCIÓ DE L'ASSETJAMENT ESCOLAR A L'EDUCACIÓ INFANTIL

Estudianta: Ainara Ruiz López

Tutora: Helena Garriga Cazorla

Data de lliurament: 30-05-25

*Aquest treball de fi de grau, no hauria estat possible sense el suport incondicional de les
persones que m'han acompanyat al llarg d'aquest camí.*

*D'una banda, a la meva família, per estar sempre al meu costat. Agraïxo el vostre amor
incondicional, per dipositar la vostra confiança en mi inclòs quan tenia dubtes, i per donar-me
ànims per continuar en els moments més complicats. Sense el vostre suport, aquest assoliment
no hauria sigut possible.*

*D'altra banda, a la meva parella, per ser el meu motor i refugi. Gràcies, per la teva paciència,
per escoltar-me, per motivar-me a continuar i per estar present en cada pas d'aquest procés.*

*Per acabar, a les meves amigues, per fer aquest camí, molt més senzill. Agraïxo cada
conversa, cada riure, cada moment de suport i comprensió. Heu estat un pilar fonamental en
aquesta etapa, i em sento afortunada de tenir-vos.*

Gràcies a tots i a totes

Resum

Avui en dia en l'àmbit de l'educació sentim a parlar de moltes temàtiques , però sovint deixem de banda una tasca essencial dins dels centres educatius: la prevenció d'assetjament escolar. Treballar des de la prevenció és essencial per garantir el benestar emocional dels infants i establir un ambient segur, respectuós i lliure de violència des de les primeres etapes educatives.

L'objectiu d'aquest treball és estudiar com influeix la lectura de contes que promouen valors com l'empatia, el respecte i la resolució de conflictes, en la prevenció de l'assetjament escolar en nens i nenes de 4-5 anys.

Es partirà de diversos estudis científics que s'han dut a terme al llarg del temps per determinar: el concepte, les tipologies, l'assetjament escolar de 3-6 anys, elements i factors que afavoreixen l'aparició, els seus efectes, estratègies per prevenir-lo i la lectura de contes com a reflexió per preveure aquest fenomen. En aquest treball s'ha optat per l'ús de la metodologia mixta, incorporant tant una vessant qualitativa com quantitativa. S'ha col·laborat amb un centre educatiu de la província de Tarragona, on es va implementar una proposta d'intervenció a un grup-classe d'I4, per a comprovar l'objectiu d'estudi. Posteriorment, la col·laboració de les mestres del centre va ser clau per a recollir informació qualitativa a través d'unes entrevistes.

Pel que fa als resultats obtinguts, s'ha pogut comprovar que la lectura de contes amb valors sobre l'empatia, el respecte i la resolució de conflictes promou actituds positives entre els infants i pot funcionar com a eina preventiva enfront de circumstàncies d'agressivitat, rebuig i manca de compassió. Tot i que, no s'han eliminat totalment, es mostra una clara tendència positiva d'aquesta pràctica com a mitjà potencial per a prevenir l'assetjament escolar en etapes primerenques.

Paraules clau: assetjament escolar, infants, contes, valors, educació, prevenció.

Resumen

Hoy en día en el ámbito de la educación oímos hablar de muchas temáticas, pero a menudo dejamos de banda una tarea esencial dentro de los centros educativos: la prevención del acoso escolar. Trabajar desde la prevención es esencial para garantizar el bienestar emocional de los niños y establecer un ambiente seguro, respetuoso y libre de violencia desde las primeras etapas educativas.

El objetivo de este trabajo es estudiar cómo influye la lectura de cuentos que promueven valores como la empatía, el respeto y la resolución de conflictos, en la prevención del acoso escolar en niños y niñas de 4-5 años.

Se partirá de varios estudios científicos que se han llevado a cabo a lo largo del tiempo para determinar: el concepto, las tipologías, el acoso escolar de 3-6 años, elementos y factores que favorecen la aparición, sus efectos, estrategias para prevenirlo y la lectura de cuentos como reflexión para prever este fenómeno.

En este trabajo se ha optado por el uso de metodología mixta, que incorpora, de un lado, una vertiente cualitativa y del otro, cuantitativa. Se ha colaborado con un centro educativo de la provincia de Tarragona, donde se implementó una propuesta de intervención a un grupo-clase de I4, para comprobar el objetivo del estudio. Posteriormente, la colaboración de las maestras del centro fue clave para obtener información cualitativa, a través de una serie de entrevistas.

En cuanto a los resultados obtenidos, se ha podido comprobar que la lectura de cuentos con valores sobre la empatía, el respeto y la resolución de conflictos promueve actitudes positivas entre los niños y puede funcionar como herramienta preventiva frente a circunstancias de agresividad, rechazo y carencia de compasión. A pesar de que, no se han eliminado totalmente, se muestra una clara tendencia positiva de esta práctica como medio potencial para prevenir el acoso escolar en etapas tempranas.

Palabras clave: acoso escolar, niños, cuentos, valores, educación, prevención.

Abstract

Nowadays, in the field of education, we often hear about many topics, but often an essential task within schools is overlooked: the prevention of bullying. Working from prevention is essential to guarantee the emotional well-being of children and establish a safe, respectful and violence-free environment from the early stages of education.

The aim of this study is to explore how story-reading that promote values such as empathy, respect, and conflict resolution, influences the prevention of school bullying in children aged 4-5 years.

Several scientific studies that have been carried out over time will be used to determine: the concept, the typologies, the school bullying of 3-6 years, elements and factors that favor the appearance, its effects, strategies to prevent it and the reading of stories as a reflection to foresee this phenomenon.

In this study we used a mixed methodology, that combines qualitative and quantitative methods. The intervention was implemented in a group-class of I4 in a center in the province of Tarragona .to examine the purpose of the study. Subsequently, the collaboration of the teachers of the center was essential to collect qualitative information with personal interviews.

Regarding the results obtained, it has been found that story-reading with values like empathy, respect and conflict resolution promotes positive attitudes among children and can function as a preventive tool against circumstances of aggression, rejection and lack of compassion. Although they have not been completely eliminated, a positive trend of this practice makes story-reading a potential tool to prevent school bullying in early stages is shown.

Key words: bullying, children, stories, values, education, prevention.

ÍNDEX

1. Introducció i contextualització.....	8
2. Marc teòric.....	10
2.1. Definició.....	10
2.2. Tipus d'assetjament escolar.....	12
2.3. Triangle o cercle de l'assetjament escolar.....	14
2.4. Assetjament escolar en l'etapa 3-6.....	15
2.5. Elements i factors que afavoreixen l'aparició de l'assetjament escolar.....	18
2.6. Efectes d'assetjament escolar en el desenvolupament infantil.....	20
2.7. Estratègies d'Intervenció i Prevenció de l'assetjament a l'Escola: procediments per fomentar una convivència respectuosa i segura.....	21
2.8. Models de prevenció i intervenció.....	24
2.9. Fomentar la gestió emocional com estratègia per prevenir l'assetjament escolar.....	27
2.10. La lectura de contes com a reflexió per a la prevenció de l'assetjament escolar.....	29
2.10.1. La literatura infantil com promotora de valors.....	30
3. Marc metodològic.....	32
3.1. Pregunta d'investigació.....	32
3.2. Objectius de la recerca.....	33
3.3. Punt de partida.....	33
3.4. Disseny metodològic.....	34
3.4.1. Introducció i temporalització.....	34
3.4.2. Metodologia.....	35
3.4.3. Mostra i població.....	37
3.4.4. Proposta d'intervenció.....	37
3.4.5. Instruments de la recollida de dades.....	42
4. Resultats.....	45
4.1. Anàlisi de la rúbrica observacional.....	45
4.2. Anàlisi de les entrevistes.....	51

4.2.1. Taula resum de les entrevistes a les mestres d'educació infantil.....	53
5. Discussió.....	57
6. Conclusions.....	58
7. Referències bibliogràfiques.....	62
8. Annexos.....	68

1.INTRODUCCIÓ I CONTEXTUALITZACIÓ

Quan era petita, vaig tenir una experiència que em va afectar moltíssim, la meva germana va ser víctima d'assetjament escolar quan només tenia quatre anys. Estava començant a conèixer l'escola, i ja va haver d'enfrontar-se a les burles, manca de comprensió, i exclusió social. Sent la seva germana gran, encara que jo era una nena petita, em vaig sentir incapaç d'ajudar-la davant d'aquesta situació, i vaig patir amb ella. Aquesta vivència em va fer adonar que fins i tot, en la infància poden sorgir formes de violència subtil que fan molt de mal, i això em va despertar una especial preocupació per prevenir l'assetjament escolar des dels primers anys.

Al llarg del temps, aquest record ha estat sempre en el meu pensament i ha impactat el meu interès per convertir-me en mestra d'educació infantil. En les pràctiques que vaig realitzar en la universitat, he notat que, malauradament, encara existeixen comportaments de rebuig o conflictes que podrien desencadenar un assetjament futur si no s'identifiquen i es tracten de manera correcta.

Aquest treball sorgeix d'una experiència personal que em va motivar a analitzar i explorar com la lectura de contes que promouen valors com l'empatia, el respecte i la resolució de conflictes pot contribuir a la prevenció de l'assetjament escolar en nens i nenes de 4-5 anys.

Mitjançant aquesta recerca espero poder observar si la lectura que fomenten valors redueix les conductes agressives, si aquest recurs fa que els infants verbalitzin emocions i mostrin empatia i respecte, i analitzar la percepció de les mestres d'educació infantil, sobre la lectura de contes com a eina per a la transmissió de valors i la prevenció d'assetjament.

Pel que fa a l'estructura, primerament he fet unes pinzellades del que diuen diversos autors sobre les definicions del concepte d'assetjament que hi ha hagut al llarg del temps i les diverses tipologies que pot haver-hi. Posteriorment, em focalitzo en l'assetjament en l'etapa de 3-6 anys, els elements i factors que afavoreixen l'aparició d'aquest fenomen i els efectes de l'assetjament escolar en el desenvolupament infantil. També podreu trobar estratègies d'intervenció i models de prevenció, centrant-me en la gestió emocional com a estratègia per prevenir-lo i la lectura de contes, que és l'eix vertebrador del meu treball.

Seguidament, es pot trobar la part metodològica, desenvolupada a partir d'una pregunta d'investigació, seguida dels objectius del treball i el disseny de la investigació. Amb aquests, es pot veure com s'ha desenvolupat la recerca i l'anàlisi dels resultats obtinguts.

Més endavant, hi ha un apartat de conclusions on s'explica fins aquí punt s'han assolit els objectius, s'han indicat els obstacles que han aparegut, què es podria millorar, i finalment es fa una reflexió sobre el procés i l'aprenentatge fet.

Per últim, es poden trobar les referències bibliogràfiques consultades durant tot el treball i els annexos.

2. MARC TEÒRIC

2.1. Definició

Per iniciar l'estudi d'assetjament escolar o bullying és imprescindible definir conceptualment les seves particularitats, implicacions i condicions, inclosa la seva procedència. Segons el diccionari de la New American Library, de 1968, la paraula bullying prové del terme en anglès '*bully*' que significa en castellà "*matón*". Per tant, la seva traducció literal, seria la de "*matonismo*". Aquesta paraula ens suggereix l'existència d'un "*matón*" que assetja a una víctima, la qual sol ser l'objecte d'exclusió per part de tot un grup o d'una persona (Canales i Torres, 2019).

Les primeres anàlisis sobre l'assetjament escolar entre companys i companyes van ser desenvolupades per Heinemann l'any 1972 i Olweus entre 1993 i 1997, els qui van donar lloc al terme de "*bullying*". Aquest últim autor, va definir el terme assenyalant que un estudiant és víctima d'assetjament escolar quan es troba exposat de manera persistent, durant un període prolongat, a conductes negatives per part d'un o diversos companys i companyes (Veiga, 2020).

Considerant més recerques, l'expressió de l'assetjament es descriu com un conjunt d'accions, tant físiques com emocionals, que tenen intenció de fer mal i es realitzen d'una forma prolongada en el temps dirigint-se cap a un alumne vulnerable. Per aquest motiu, l'assetjament escolar es considera un dels reptes més importants que enfronten tant els docents com els estudiants dins de l'àmbit educatiu (Urta, 2017). La força d'aquesta definició radica en el fet que, a més de referir-se als abusos en si, abasta també la vulnerabilitat que experimenta la víctima, la marginació i la sensació d'aïllament que viu.

El grup d'edat més afectat per aquest esdeveniment es troba en la franja d'edat entre els 10 i els 13 anys, sent les formes d'agressió més comunes les amenaces i insults, seguides per la violència física en educació Primària i l'exclusió social en secundària. Quant als espais en què ocorre normalment és al pati, seguit per l'aula i, encara que menys, també en altres llocs dins del centre educatiu (Cerezo, 2009, citat per Canales i Torres, 2019).

En principi, l'assetjament escolar només és detectat en l'educació secundària, però amb el pas de temps s'ha vist que malauradament també es pot trobar a l'educació primària i fins i tot hi ha autors que afirmen que es gesta ja en educació infantil (Martínez, 2018).

Tant en la definició de Olweus com en les més actuals s'observen tres aspectes en la definició del terme: referit a la intencionalitat de l'agressor, a la reiteració de la violència, i l'altre a la indefensió de la víctima, que són característiques per incloure un fet en la categoria de l'assetjament escolar.

Quant a Alducin (2012, citat per Barranco, 2018) en la seva obra "Bullying", defineix aquesta violència com:

Conflicto de violencia entre menores de edad, presentes desde tiempos remotos en las aulas de clase, de escuelas públicas y privadas, que afecta a la convivencia escolar y la manera en que se relacionan los niños. Se da con más frecuencia en niños, pero las niñas suelen ser más crueles entre sí (paràgraf 28,29).

D'altra banda, perquè l'assetjament escolar ocorri, és essencial la presència de dos rols principals: l'assetjador i la víctima. No obstant això, aquestes figures no sempre són individuals, ja que poden estar compostes per diverses persones. A més, cada rol pot assumir diferents funcions depenent de la situació específica (Ávila, 2023).

Segons, Alducin (2012, citat per Barranco, 2018) l'assetjament escolar consta de diverses característiques, com per exemple:

- Intenció de fer mal: Sol estar associat amb nens i nenes que a la seva família hi ha problemes d'estabilitat. En aquest entorn, és molt probable que els nens i les nenes estiguin exposats a situacions de violència, i s'acaba donant una normalització. Com a resultat, l'alumnat actua de manera violenta cap als altres com una forma d'alliberar el malestar que té causat per la seva vida personal.
- Obsessió per tenir el poder i control de tot i de tothom: En aquest cas, l'agressor tenint poder sap que pot aconseguir moltes coses, aleshores exerceix com a líder en el seu grup d'amics. Aquests el segueixen i ho imiten, generalment per por. El comportament sol ser una estratègia per ocultar inseguretats.
- Desequilibri de forces: L'agressor sol ser més gran o tenir més força davant de la víctima. Això genera, que les víctimes adoptin una actitud submissa, motivada pel temor.
- Repetició d'episodis violents: Perquè es consideri assetjament escolar, els episodis de violència han d'ocórrer de manera recurrent. En aquests casos, la víctima sol ser seleccionada de manera intencionada a causa de la seva vulnerabilitat, sotmesa a intimidacions i humiliacions constants.

L'assetjament és important diferenciar dos tipus d'agressions: la reactiva i la proactiva o instrumental. L'agressió reactiva es dona com a resposta a una provocació d'abans, i pot ser realitzada per la víctima com per l'agressor. Aquesta agressió és defensiva, impulsiva i emocional, i normalment es desencadena per una situació amenaçadora o frustrant, com ara quan algú provoca verbalment a l'agressor i aquest respon amb violència. Per altre costat, la proactiva o instrumental és intencionada i planificada, per l'agressor. En aquest cas, l'agressió no ve per cap provocació, sinó que és dirigida a aconseguir un objectiu, com pegar o insultar per voluntat pròpia (Volk et al., 2014).

2.2. Tipus d'assetjament escolar

Segons, Alducin (2012, citat per Barranco, 2018) destaca que l'assetjament escolar es pot manifestar de diverses formes en un centre educatiu, però les més comunes són:

- L'agressió directa: Més comú en edat infantil i primària, on es tracta d'agressions físiques i verbals d'un o uns alumnes cap a uns altres.
- L'agressió indirecta: Solen donar-se en adolescents i es tracta de ridiculitzar, rumorejar i humiliar a una determinada víctima.

Hi ha diferents tipologies d'assetjament (Morales i Villalobos, 2017):

Físic: Sol detectar-se ràpidament perquè és visible a causa de les lesions físiques en la víctima. Es pot manifestar mitjançant empentes, cops de puny, pessics, escopinades, puntades, entre d'altres...

Verbal: L'assetjament a través de la paraula, per exemple, insults, burles, ridiculitzacions, crítiques sobre diferents aspectes de la persona, etc.

Psicològic: Atacar a la víctima mitjançant humiliacions provoca una disminució de la seva autoestima i ànim, a què l'agressor genera en ella un sentiment de culpa i responsabilitat per la situació. A més, quan l'assetjador rep suport dels seus companys i sent que és acceptat, la seva agressivitat tendeix a augmentar. Aquest tipus d'assetjament és un dels més difícils de detectar, ja que ningú s'adona de la situació perquè es realitza d'amagat.

S'ha establert tres criteris diagnòstics que ajuden a identificar-lo:

- Aquests assetjaments han de ser continus en l'àmbit escolar, no ha de ser puntual
- Que existeixi una o diverses conductes d'assetjament reconegudes com a tal.
- Han d'existir unes certes conseqüències per part de la víctima en el seu àmbit acadèmic, afectiu, emocional i familiar.

Homòfob: És aquell tipus de maltractament causat per l'orientació sexual de la víctima o per aquelles persones que intenten justificar la seva sexualitat.

Ciberassetjament: Es produeix a través de qualsevol mitjà de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Econòmic o patrimonial: La víctima ha de donar-los als assetjadors diners o pertinences personals que porta a l'escola, i pot exigir-li el seu berenar.

Sexual: Com s'indica en el terme, està relacionat amb les parts íntimes de la víctima, ja sigui a través d'accions com a tocaments inapropiats o mitjançant comentaris, pressionant a la víctima perquè realitzi alguna cosa que no desitja

Racista: Aquest tipus d'assetjament escolar consisteix a agredir a la víctima a causa del seu origen ètnic.

Entre germans i germanes: És aquell on un dels germans vol fer perdre la reputació de l'altre o menteix sobre fets que han passat.

2.3. Triangle o cercle de l'assetjament escolar

En una situació d'assetjament escolar, hi ha diversos actors involucrats. Tot i que la víctima i l'agressor són els principals protagonistes, la resta de nens i nenes també tenen un paper clau, ja sigui ajudant a posar fi o contribuint al problema.

El triangle del bullying presenta a tots els agents que formen part d'una situació d'assetjament escolar. Es basa en tres perfils:

- La víctima: Individu que rep l'assetjament escolar per part de l'agressor.

- L'agressor: Individu que exerceix l'assetjament escolar cap a la víctima.

- Els espectadors: Són els companys d'aula o escola que no reben ni exerceixen l'assetjament, però el veuen.

(Martínez, 2010)

Segons, del Moral (2012) els espectadors se subdivideixen en les següents funcions:

- Neutrals: Es mantenen al marge, sense involucrar-se en el conflicte.

- Defensors: Són aquells que donen suport a la víctima, ja sigui protegint-la, reconfortant-la directament o informant els altres sobre el que està passant.

- Col·laboradors: No lideren les accions de l'assetjament, però segueixen l'exemple de l'agressor i tenen un comportament similar. Normalment l'agressor i els col·laboradors són amics.

- Reforçadors o animadors: No participen directament, però fomenten el comportament de l'agressor, observant, encoratjant les accions o rient.

Segons, Martínez (2021) menciona també que existeixen diferents tipus de rols, ell canvia alguns conceptes, però la definició és la mateixa (víctima, agressor, seguidors, partidaris, espectadors, possibles defensors i defensors) que es poden adoptar davant d'una situació d'assetjament, ell ho cita com "cercle del bullying", en comptes de "triangle de bullying". Es pot dir de les dues maneres perquè tenen la mateixa finalitat que és que l'assetjament entre iguals no és una qüestió només d'agressor i víctima sinó que afecta a tothom, inclús els espectadors formen part del problema. A la Figura 2, s'observa de manera visual aquest concepte.

Figura 2. Triangle del Bullying. Font: Elaboració pròpia.

Els autors Ortega i Monks (2005) indiquen que hi ha diferències de gènere en els rols dins de l'assetjament escolar. Les nenes normalment solen assumir la funció de defensores, mentre que els nens tenen més probabilitat de ser els agressors i els col·laboradors. D'altra banda, Lacasa i Ramírez (2010) assenyalen que el sexe pot influir com a factor de risc en la implicació en situacions d'assetjament escolar. En el mateix estudi aquests autors també conclouen si en el cas que hi hagués un infant amb necessitats educatives especials augmenta la probabilitat de patir aquest esdeveniment, igual que el fet de ser un immigrant, que també és un factor que predisposa de convertir-se en la víctima.

2.4. Assetjament escolar en l'etapa 3-6

Existeixen una diversitat d'opinions sobre l'existència de l'assetjament escolar en el segon cicle d'educació infantil, tant entre el personal docent com entre les famílies i inclòs entre els investigadors. No obstant això, està demostrat i documentat per diversos autors que l'assetjament sí que ocorre en l'etapa infantil, encara que amb una menor incidència que en etapes educatives posteriors. Per tant, l'assetjament escolar es gesta i condiciona a infantil, ja que els infants de cinc a sis anys ja tenen un desenvolupament físic i mental que els permet assumir tasques i responsabilitats complexes, en les quals el joc no és l'únic que ocupa el seu temps fonamental, és a dir, en aquesta etapa es desenvoluparan les conductes, actituds i comportaments que predominaran durant l'educació primària (Martínez, 2018).

Segons, Merino (2020) destaca que molts nens i nenes que es converteixen en assetjadors i assetjadores provenen de famílies disfuncionals, això és, falta de suport emocional, famílies on hi ha conflictes... Per això, es recomana que els docents d'educació infantil estiguin atents als infants que viuen en aquesta mena d'entorns, per a poder acompanyar-los de manera adequada. Tot i això, l'autora també aclareix que no tots els nens i les nenes de famílies funcionals (famílies amb un entorn segur) no es convertiran en assetjadors. Això es deu al fet que també influeixen altres factors, com el clima escolar, la cohesió entre companys i companyes, l'ambient de l'aula i el treball que fan els mestres. Per això, l'Associació Mundial d'Educadors Infantils (AMEI) ressalta la importància de formar als pares i a les mares durant aquesta etapa escolar, ja que la seva implicació és clau per a reforçar la continuïtat d'una educació positiva entre la llar i l'escola.

De fet, investigadors recalquen que l'assetjament escolar té el seu origen en aquestes edats primerenques, és a dir, en les llars. Hi ha diversos estudis realitzats a l'etapa de 3-6 anys a diferents llocs del món: escoles infantils de Noruega (Alsaker, 1993) i jardins d'infància d'Estats Units d'Amèrica (Kochenderfer i Ladd, 1996), a Suïssa (Alsaker, 2003; Alsaker i Valkanover, 2001; Perren i Alsaker, 2006), Regne Unit, Espanya i Itàlia (Monks et al., 2003; Ortega i Monks, 2005) entre altres (Collell i Escudé, 2022).

Concretament, s'identifiquen dos grans grups de conducta agressiva, que són l'agressió directa i la indirecta, els quals s'han parlat anteriorment. En aquests estudis s'ha analitzat que els infants que cursen infantil utilitzen més l'agressió directa (maltractament físic i verbal), i no emprenen l'agressió indirecta (maltractament utilitzant una altra persona, expansió de rumors) (Ortega i Monks, 2005).

En altres estudis realitzats en nens i nenes entre 3-6 anys, s'ha observat que també s'emprenen agressions verbals, socials i físiques (exclusió i rebuig), però no es veu una agressió indirecta (Collell i Escudé, 2022). La conclusió d'aquest estudi confirma que la tendència que entre els infants sí que hi ha presència d'assetjament i el tipus d'agressió predominant és la directa. (Ortega i Monks, 2005).

D'altra banda, en aquesta edat els infants comencen a desenvolupar l'empatia, és a dir, estan començant a entendre com se senten els altres. Abans de desenvolupar l'empatia, els infants no entenen que les seves accions poden fer mal a l'altre. Si un nen petit colpeja o empeny a un altre, no ho fa amb la intenció de fer mal, sinó perquè encara no té la capacitat d'entendre com se sent l'altra persona. És com si actués sense pensar en les

conseqüències emocionals dels seus actes. No obstant això, quan adquireixen aquesta consciència, ja saben distingir entre el que està bé i el que està malament. Per tant, si un nen o nena actua de forma inapropiada o violenta en aquesta etapa, ho fa de manera conscient de les seves accions, perquè ja té la capacitat d'entendre-les. Aquest comportament pot sorgir perquè vol cridar l'atenció o perquè ho ha vist en l'entorn familiar (Garcés, 2018).

És difícil reconèixer l'assetjament escolar en infants tan petits i petites, ja que, freqüentment tenen conflictes entre ells i elles. Aquestes situacions no haurien de preocupar massa perquè formen part del seu aprenentatge d'habilitats socials, com aprendre a perdonar, a comprometre's... El treball del mestre serà saber diferenciar si es tracta de baralles simples o d'un cas d'assetjament i per això s'ha de tenir en compte uns comportaments que apareixen en la revista Carrusel (2014):

- **El lideratge:** Els assetjadors solen ser els líders del grup i és possible que animin als altres a comportar-se de la mateixa manera.
- **La intenció:** L'assetjament escolar ocorre durant un període prolongat i no és una cosa que passi només una vegada. A més, qui ho realitza té la intenció clara de danyar o perjudicar l'altra persona.
- **El comportament secret:** Els nens i les nenes que practiquen l'assetjament saben que el que fan està malament, per això intenten que els adults no se n'adonin.
- **L'efecte contrari:** Les discussions entre infants ajuden a enfortir la seva personalitat, però l'assetjament té un impacte negatiu, causant inseguretat, por i ansietat en qui el sofreix.

Així doncs, hi ha poques recerques sobre l'assetjament en l'educació infantil perquè molts pensen que no es pot parlar d'assetjament en infants tan petits. No obstant això, seria important estudiar més aquest tema, especialment des de l'enfocament de la prevenció. Actuar de manera preventiva des d'edats primerenques podria ajudar a reduir els casos d'assetjament escolar en el futur.

2.5. Elements i factors que afavoreixen l'aparició de l'assetjament escolar

Una de les característiques perquè es pugui donar aquest fet és com s'ha explicat anteriorment és que ha d'haver-hi un abús de poder d'un individu a un altre i sorgeix com

a resultat d'una interacció inadequada entre els alumnes i en l'entorn en el qual viuen i es relacionen.

Briones (2020) destaca que les causes de l'assetjament escolar solen estar relacionades amb estudiants que han crescut en un entorn familiar caòtic, on falta el respecte i el diàleg, i que, a més, han estat testimonis o víctimes de violència dins de la llar. Això els porta a replicar aquest comportament en altres contextos. D'altra banda, els agressors solen identificar en les seves víctimes alguna característica indefensa, com a condicions econòmiques o trets físics culturals per a dirigir cap a elles els seus atacs.

Segons, Cuevas (2007, citat per Jiménez, 2017) exposa que l'assetjament escolar és un fenomen social, però no només s'ha de prevenir i actuar en l'escola, sinó que s'ha de traspassar també al context comunitari i social.

Segons, Machimbarrena et al. (2019) dona el mateix punt de vista que Briones, identificant que una de les principals causes de l'assetjament està vinculada a les dinàmiques familiars i els seus integrants. La seva recerca revela que les víctimes d'assetjament solen procedir d'entorns familiars marcats per pares autoritaris, llars disfuncionals (com la separació o l'abandonament), falta d'harmonia, conflictes freqüents (discussions i baralles), falta d'atenció, escassa comunicació amb els fills i les filles o, en alguns casos, una excessiva sobreprotecció. Així mateix, la revisió de la literatura mostra que els assetjadors tendeixen a provenir de famílies amb pares autoritaris o negligents, on també són comuns els conflictes familiars.

Segons, Viscardi (2011) aquests són els factors que repercuteixen en els alumnes per a desenvolupar una conducta agressiva.

1. A la llar: absència d'afecte i atenció, conductes violentes, excés de llibertat...
2. A l'escola: normes molt rígides, càstigs humiliants, mala supervisió, falta d'estratègies de motivació, escassa educació en positiu...
3. Altres factors socials: violència en pel·lícules, televisió, revistes, videojocs.

Un altre factor que existeix és l'aparició de les noves tecnologies, ja que hi ha una gran varietat de xarxes socials i aplicacions a les quals els infants tenen accés total, i això pot derivar en casos de ciberassetjament (Kowalski et al., 2014). Tot i que aquest fenomen es pot prevenir amb una educació digital efectiva i un control parental adequat, la creixent quantitat de plataformes disponibles fa que sigui cada vegada més difícil controlar-ho.

Un altre punt a destacar sobre els diferents factors, és que els nens i les nenes amb NEE, tenen més probabilitat de patir assetjament i això és degut al fet que tenen algun requisit educatiu distintiu. A vegades, quan són víctimes, responen amb comportaments agressius per a defensar-se, la qual cosa es diu “assetjament reactiu”. L’estudi “Bullying Behaviour and Experiences Scale (BBES)” ha mostrat que els infants amb NEE són més propensos a ser víctimes d’assetjament que els infants sense, però aquesta diferència no és molt gran. Això ens fa pensar que, a més de tenir necessitats educatives diferents hi ha altres factors que també influeixen que un infant sigui víctima d’assetjament escolar (Fink et al., 2015).

Seguint amb trets diferencials i característics de les persones, ens trobem que infants amb obesitat o sobrepès són més propensos a patir assetjament escolar o, fins i tot, d’exercir-lo sobre els altres (Ortega, 2018).

El nivell econòmic de la família pot ser un altre factor important. Un estudi realitzat als Estats Units mostra que les dificultats econòmiques són especialment difícils per als nens i les nenes que viuen a les ciutats, ja que no només pateixen la pobresa, sinó que també poden viure situacions d’abús, desatenció o problemes familiars. A més d’això, aquests infants poden estar exposats a altres situacions estressants, com la violència al seu voltant i la discriminació per part d’altres nens i nenes (Wade et al., 2014).

D’altra banda, en el llibre Boske i Osanloo (2016), es pot veure impactants històries i experiències reals, on lamentablement un altre factor de risc recau amb l’orientació sexual de les persones.

Segons, Briones (2020), un altre punt a destacar és que l’autoestima és molt important en la salut, ja que influeix en les relacions socials, emocions, i el benestar psicològic de cada persona. Quan algú té una autoestima baixa, afecta de manera directa el seu benestar, en la qualitat de vida i en la salut mental. Aquest mateix autor reflexiona sobre el fet que una autoestima alta o saludable és una eina poderosa per a mantenir el confort. Una persona amb una bona autoestima gaudeix de beneficis tant per a la seva salut com per a la seva qualitat de vida, i és menys vulnerable a les influències negatives del seu entorn i als atacs emocionals.

2.6. Efectes de l'assetjament escolar en el desenvolupament infantil

L'assetjament escolar és nociu per al benestar psicològic dels infants, ja que es tracta d'una situació molt estressant a nivell social i emocional. Aquest tipus d'assetjament pot causar canvis en el comportament de les persones que el pateixen, com per exemple, problemes de conducta com a resposta a aquestes experiències negatives i provocant problemes emocionals (Hogh et al., 2012).

L'assetjament escolar no només té conseqüències per a les persones que les pateixen, sinó que també afecta els agressors. Així ho expliquen diversos estudis, que mostren que tant les víctimes com els qui assetgen poden experimentar impactes negatius derivats d'aquestes situacions. Pel que fa a la víctima les conseqüències de rebre assetjament escolar poden ser tan físiques, la durabilitat del qual depèn de les lesions rebudes, com psicològiques que poden durar tota la vida si no hi ha una resposta adequada i atenció. Entre les conseqüències psicològiques, destaca l'aïllament, la solitud, la tristesa, baixa autoestima, baix rendiment acadèmic, desmotivació, ansietat, dificultats en les relacions familiars i socials, i fins i tot, en el pitjor dels casos, el suïcidi (Westerveld, 2017). D'altra banda, les conseqüències de l'agressor són problemes de comportament poden presentar impulsivitat, falta d'empatia, i també tenen més probabilitat de desenvolupar conductes delictives en un futur. A més a més, els agressors tenen problemes emocionals, poden experimentar sentiments de depressió i inferioritat, fins i tot, la majoria tendeixen al fracàs escolar pel seu comportament tan agressiu (Hernández, 2022).

Fins i tot, patir assetjament escolar pot provocar una personalitat insegura, la qual cosa afecta negativament el desenvolupament personal i social de la persona. Aquestes experiències tan doloroses poden arribar a fer que l'individu vegi el suïcidi com una sortida per escapar de la seva situació (Suárez, 2013).

En l'etapa d'educació infantil el suïcidi o les autolesions quasi mai estan presents en aquesta edat, però haver sofert assetjament escolar pot ser un factor de risc per a que es donin en un futur (Belloso i Peñalver, 2017).

Com s'ha mencionat anteriorment, els agressors també tenen un seguit de conseqüències negatives pel fet de fer assetjament. Obtenen mala fama que pot repercutir a llarg termini i poden acabar aïllats, ja que els seus companys i les seves companyes els tenen por. Els agressors tenen un percentatge més alt de convertir-se en delinqüents en el futur. Tot i que, sovint se'ls veu com a persones amb alta autoestima, això no és cert. La seva

autoestima és alta en aspectes socials i físics, però en l'àmbit personal, tenen una baixa autoestima.

És essencial que els docents rebin una formació adequada per prevenir l'assetjament escolar, ja que l'escola és el lloc on els nens i les nenes passen més temps interactuant amb els seus companys i les seves companyes, convertint-se en un dels principals llocs on pot sorgir aquest fet. L'ideal seria implementar programes de prevenció que assegurin que l'assetjament escolar no ocorri, però hi ha vegades que no s'apliquen programes eficaços, aleshores és necessari tenir alternatives per a poder detectar i actuar amb la finalitat de solucionar el problema.

2.7. Estratègies d'intervenció i prevenció de l'assetjament a l'escola: procediments per fomentar una convivència respectuosa i segura

Cada escola ha d'utilitzar estratègies i procediments específics per a actuar de manera efectiva contra l'assetjament. Aquestes accions han d'enfocar-se a prevenir l'assetjament i fomentar un ambient escolar on hi hagi respecte i una bona convivència.

Segons, Alonso i Tomás (2016) a l'escola és fonamental establir normes clares i definir les mesures que es prendran si no es compleixen. També és important supervisar als alumnes, intervenir ràpidament si hi ha sospites d'assetjament, organitzar xerrades sobre l'assetjament escolar per a les famílies i ensenyar valors.

A més, els docents han d'identificar a la víctima i a l'agressor, preguntar als pares i a les mares de la víctima sobre possibles canvis en el comportament del seu fill o de la seva filla, observar a l'alumne des d'una certa distància per a evitar l'assetjament.

És important que el mestre i la mestra en el primer trimestre vagi observant el comportament de l'aula, perquè és en aquell moment que és clau per detectar casos d'assetjament escolar.

Al començament de curs, es pot fer un estudi sobre l'ambient social de l'aula utilitzant un sociograma. Els resultats ajuden als docents a saber quins són els líders, quins són els rebutjats i com es formen les relacions socials i de joc entre ells i elles (Sallán et al., 2013).

Altrament, la Generalitat de Catalunya menciona diferents senyals d'alarma que ens ajuden a sospitar si un infant està patint assetjament escolar. Aquests indicadors

observables de discriminació en infants i adolescents poden ser molts i manifestar-se de diferents formes. És important cercar si una acció negativa es deu a una conducta discriminatòria o si amaga altres problemes. També, cal tenir cura en interpretar aquests senyals o indicadors, perquè poden estar relacionats amb altres complicacions, és el cas de trastorns alimentaris o la depressió, i no sempre amb discriminació o odi (d'Educació, 2018). A continuació s'exposarà una taula d'aquests indicadors:

Taula 1. Indicadors de coneixement o sospita d'una situació d'odi i discriminació. Font: (d'Educació, 2018).

Indicadors físics
Presenta sovint nafres, talls o blaus inexplicables.
Presenta trastorns psicossomàtics (mal de panxa, mal de cap, vòmits...)
Manifesta canvis en les pautes de menjar: sovint hi ha disminució de les ganes de menjar i pèrdua de pes.
S'expressa amb dificultat i fins i tot quequeja.
Té problemes de son.
Presenta tics nerviosos.
Indicadors conductuals
Evita anar a determinats llocs o classes
Fa absentisme i por arribar a l'abandonament escolar.
Empitjora el seu rendiment escolar
Sovint està sol, no té amics i/o és rebutjat pels companys
Sovint està ficat en baralles en què es troba indefens.
Presenta una actitud hipervigilant, de recel.
Sovint és intimidat o molestat, o es fiquen amb ell
Es culpa dels problemes o les dificultats.
Indicadors emocionals
Manifesta una clara pèrdua d'autoestima.
Expressa inseguretat i /o ansietat.
Mostra un aspecte contrariat, trist, deprimat i/o temorenc sense motiu aparent.
Mostra poques habilitats socials (especialment assertivitat)
Plora amb facilitat i/o sovint s'angoixa emocionalment.
Es tanca en si mateix i evita relacionar-se amb els amics o amb la família.

Es mostra apàtic o indiferent.
Per part dels companys
Se'n burlen i li fan bromes desagradables, l'insulten, etc.
Li fan arribar notes o missatges electrònics insultants o amenaçadors.
Li donen contínuament la culpa de les coses que surten malament.
No li parlen, l'ignoren.
L'anomenen amb malnoms.
Mai no el conviden a festes o activitats fora de l'escola.
Coaccionen els possibles amics per tal que no interactuïn amb ell.
Rebutgen seure al seu costat.
En els jocs sempre és l'últim a ser triat
Apareixen pintades, dibuixos o símbols amb missatges d'odi envers algun grup o col·lectiu present a l'aula o al centre educatiu.
Se'n burlen i el rebutgen de forma explícita pel seu aspecte físic o per la seva forma de ser (orientació afectivosexual, identitat o expressió de gènere, discapacitat física o psíquica, origen ètnic, racial o nacional, sexe, o qualsevol altra condició o circumstància personal o social).

Un altre mètode per detectar casos a les aules és el Qüestionari CESC que significa Conductes i Experiències Socials a Classe, dissenyat per Jordi Collell i Carme Escudé. És una eina de suport a l'acció tutorial que ha demostrat ser útil en la detecció i intervenció en casos d'assetjament escolar, proporcionant eines al professorat per a intervenir en l'arquitectura social del grup classe, a fi de desconstruir les experiències negatives i promoure les positives. Està validat estadísticament i existeixen versions per als diferents nivells educatius, des del nivell infantil fins a l'Educació Secundària Obligatòria (Collell i Escudé, 2022). A l'Annex 1 es pot observar el qüestionari que es fa a infantil.

Així mateix, Joya (2015) estableix 8 passos que s'han de seguir en cas de detectar assetjament:

1. Detecció de la situació d'assetjament
2. Comunicació a la direcció
3. Atenció de la situació

4. Comunicació amb les famílies
5. Entrevista amb totes les parts implicades
6. Definir les mesures a seguir amb les diferents parts
7. Seguiment de la implementació de les mesures
8. Mesures/accions per restaurar la convivència

2.8. Models de prevenció i intervenció

Segons, Garaigordobil et al. (2017) intervenir en casos d'assetjament escolar ha de començar sempre amb la prevenció com a primer pas. No obstant això, també és important actuar mitjançant una intervenció primària en les primeres etapes del problema, per a evitar que s'agreugi. Si l'assetjament escolar ja està establert, s'ha d'aplicar una intervenció secundària, l'objectiu de la qual és reduir el mal causat a la víctima i gestionar el comportament dels agressors. Malgrat que, la comunitat educativa aborda els casos d'assetjament escolar quan ja s'han produït. No obstant això, no és recomanable esperar al fet que l'assetjament escolar es manifesti per a actuar; l'ideal és treballar de manera preventiva per a evitar que ocorri. Per això, els programes, models i eines de prevenció són fonamentals per a reduir la quantitat de casos (Hamodi i Jiménez, 2018).

A continuació, es descriuen alguns dels diferents models de prevenció i intervenció:

Protocol d'actuació davant de qualsevol mena de violència en l'àmbit educatiu: El Departament d'Educació compta amb aquest protocol, que ha sigut creat per dotar els centres educatius d'eines per a la prevenció, detecció i intervenció davant situacions de violència a l'àmbit educatiu que afecten l'alumnat. Fa un recull de propostes didàctiques perquè els mestres puguin aplicar a les aules per millorar l'autoestima i l'autoconcepte, per millorar la gestió de les emocions i el desenvolupament de l'empatia, per treballar les habilitats cognitives i per treballar amb infants que tenen dificultats per relacionar-se. Inclou mesures destinades a millorar l'atenció cap a nens i joves, ja que l'assetjament escolar afecta a tota la comunitat educativa i les relacions entre estudiants. També fa aportacions per tractar aquesta problemàtica social amb les famílies i amb l'entorn. Per això, aquest protocol s'aplica a totes les formes de violència entre els alumnes, ja sigui a dins o fora de l'escola. Davant de qualsevol situació de violència, tots els centres

educatius públics, concertats i privats en Catalunya estan obligats a seguir el protocol. Cada comunitat té un reglament diferent i són una forma de registrar els casos (d'Educació, 2024).

Programa TEI (Tutoria Entre Iguals): Aquest programa va ser creat per Andrés González Bellido que inicia el seu desenvolupament en el 2002 i el procés d'implementació en centres educatius de primària i secundària en el 2003. Aquest programa de convivència per a la prevenció de la violència i l'assetjament escolar de major implementació a Espanya i un dels primers en l'àmbit mundial, en el qual els alumnes de cursos superiors actuen com a tutors dels alumnes de cursos inferiors, on el respecte, l'empatia i el compromís són els pilars bàsics del seu desenvolupament en els centres educatius.

EL TEI s'aplica a secundària, a primària i a infantil. A l'etapa d'infantil els infants d'I5 són tutors i tutores dels d'I3 i els infants d'I4 es preparen per a ser tutors i tutores.

Entre els seus objectius es troben prevenir les conseqüències de l'assetjament escolar com personals, educatives i socials. També el de crear un referent per afavorir l'autoestima i disminuir la inseguretat que provoquen els espais o situacions desconegudes. I un altre, seria compensar el desequilibri de poder i forces pròpies de la violència i l'assetjament, des d'una perspectiva preventiva i dissuasiva.

(Bellido, 2015)

Programa KiVa: Desenvolupat a Finlàndia, cerca prevenir i abordar l'assetjament escolar, enfocant-se en els espectadors i en el paper de grup. L'edat en la qual s'aplica és als 7, 10 i 13 anys. Analitza les característiques de la víctima, l'agressor i l'entorn, tenint en compte com les conductes grupals agreujar o reduir l'assetjament escolar. El programa consta de 10 lliçons impartides durant un any escolar, amb sessions bimensuals de 45 minuts, fan classes en les quals ensenyen als alumnes que és l'assetjament, les seves conseqüències i com enfrontar-lo. D'altra banda, s'ha implementat en moltíssimes escoles, pel seu alt índex d'èxit i efectivitat.

Els tres objectius que persegueix són: prevenir, intervenir i donar suport a les víctimes a la vegada que treballa amb els agressors per modificar la seva conducta.

(Garchitorena, 2017)

D'altra banda, s'ha trobat una campanya i un programa d'intervenció educativa que cerquen abordar l'assetjament escolar, però és important recalcar que no són models de prevenció intervenció, ja que la prevenció de l'assetjament escolar requereix enfocaments més sistemàtics i estructurats que abordin de manera integral la problemàtica.

Campanya “Monstruos... ¡Solo en los cuentos!”: Creat per Loqueleo, la línia infantil de Santillana, utilitza una gran varietat de recursos per a abordar l'assetjament escolar. El seu objectiu és ajudar els lectors a reconèixer situacions d'assetjament escolar a través de contes, permetent que s'identifiquin amb les experiències de les víctimes. D'aquesta manera, fomenta l'empatia cap als personatges de les històries. El seu altre objectiu és generar que aparegui en els lectors sentiments com l'angoixa, la soledat, la por i, així mateix, potencia la solidaritat, l'autoestima i l'empatia.

Disposen d'una pàgina web que inclou una secció dedicada a docents. I es poden trobar articles, vídeos, recursos recomanats i, el més destacat, una selecció de lectures contra l'assetjament escolar organitzades per edats, des de contes per a nens majors de 4 anys fins a joves majors de 14 anys.

(Ayala, 2024)

Proposta d'intervenció Monité: L'empresa guipuscoana Nesplora, especialista en el desenvolupament d'eines tecnològiques per a l'anàlisi del comportament humà, ha desenvolupat Monité. És un programa educatiu per escoles entre els 6 i 11 anys dissenyat per fomentar valors i adquirir habilitats socials que ajuden a prevenir l'assetjament escolar i prepara als nens i les nenes a saber com actuar davant d'un assetjament escolar. Aquest mètode es basa en la gamificació que té com a recursos un videojoc, guies pedagògiques, un conte i una pàgina web on es pot trobar material addicional.

En el videojoc Monité en Raining Planet ens compta la història de Monité que ha d'ajudar al seu amic Radium, segrestat per SMD. Per a aconseguir-ho, ha de superar diferents desafiaments amb l'ajuda dels savis del joc.

(Domínguez i Antequera, 2019)

2.9. Fomentar la gestió emocional com estratègia per prevenir l'assetjament escolar

Tal com afirma Goleman (2012) la intel·ligència emocional és la capacitat de reconèixer els nostres propis sentiments i els dels altres, impulsant-nos a actuar i manejar eficientment les relacions tant amb els altres com amb nosaltres mateixos. Aquesta habilitat és fonamental per al desenvolupament infantil, pel que és important que els infants rebin una educació emocional que els permeti arribar a ser persones emocionalment resolutives (Vallés i Benabarre, 2019).

Les emocions tenen un paper clau en el desenvolupament infantil perquè ajuden als nens i a les nenes a entendre el món i a gestionar el que senten. L'educació emocional els ensenya a identificar les seves pròpies emocions, a reconèixer-les en els altres i a actuar de manera afectiva i assertiva. Això, afavoreix les relacions socials, el benestar emocional i la resolució de conflictes.

Així mateix, Bisquerra, defineix Educació Emocional com:

Un proceso educativo, continuo y permanente que pretende potenciar el desarrollo emocional como complemento indispensable del desarrollo cognitivo, constituyendo ambos los elementos esenciales del desarrollo de la personalidad integral. Para ello se propone el desarrollo de conocimientos y habilidades sobre las emociones con objeto de capacitar al individuo para afrontar mejor los retos que se plantean en la vida cotidiana. Todo ello tiene como finalidad aumentar el bienestar personal y social (Bisquerra, 2000, p.243, citat per García, 2003).

Segons, Cerezo et al. (2015) l'educació emocional és una de les formes més útils de prevenció primària davant els problemes de convivència; totes les accions han d'anar sempre encaminades a crear un clima positiu; per aquest motiu, l'educació emocional es converteix en un aspecte imprescindible per afrontar problemes de relació i de conflictes interpersonals, una cosa fonamental si tenim en compte que aquest tipus de situacions tenen un elevat component de conflicte emocional subjacent.

Altrament, l'assetjament escolar és un problema que ha existit des de sempre, però els últims anys ha generat més preocupació perquè ha crescut de manera ràpida i hi ha hagut greus repercussions en la salut mental dels infants. Per això, s'ha convertit en un assumpte d'atenció global (Vallés i Benabarre, 2019).

Segons diferents estudis, Navarro et al. (2015) les persones que són víctimes d'assetjament escolar solen tenir dificultats en el desenvolupament d'habilitats socials, com per exemple, l'assertivitat que és la capacitat d'expressar les seves necessitats i defensar-se dels seus drets. Això repercuteix en la seva adaptació en contextos escolar, socials i personals el que els fa més vulnerables tant a l'assetjament físic com al ciberassetjament. D'altra banda, segons Vallés i Benabarre (2019) els estudiants que col·laboren com assetjadors solen tenir problemes similars quant a la comunicació. En lloc de resoldre els conflictes pacíficament, presenten una manca d'empatia i dificultats per a mantenir relacions sanes, el que els porta a usar l'agressió com una forma d'interacció. Això afecta tant a la víctima com a l'entorn social en el qual ocorren aquestes conductes.

Per això, cal ressaltar la importància de la intel·ligència emocional, ja que, pot actuar com un factor que ajuda a prevenir l'assetjament escolar perquè fomenta expressió de les emocions i una millor gestió, el que pot reduir la quantitat d'aquest fet.

Si des de petits i petites els infants desenvolupen una bona intel·ligència emocional, podran aprendre a gestionar les seves emocions i relacionar-se amb els altres de manera respectuosa. Per això l'etapa d'educació infantil és fonamental per aconseguir-ho, ja que, és aquí quan es comença a ensenyar i enfortir habilitats emocionals.

A partir de los 2 y 3 años, gracias al lenguaje y al juego simbólico, se va a producir un interesante avance en la comprensión de las emociones de los demás; los niños/as se interesan por los estados afectivos de los demás (¿qué le pasa?, ¿por qué llora?), y los padres y adultos explican la causa de esas emociones, estableciendo unos diálogos con los niños/as que contribuyen de manera decisiva tanto al desarrollo emocional personal como a la comprensión de las emociones de los demás. (Caruana i Tercero, 2011, p. 167)

Cap als 4 i 5 anys els infants presenten una gran evolució en la seva capacitat cognitiva. Comprenen que els altres poden tenir pensaments diferents i que també són vàlids. En aquesta etapa és quan comencen a entendre i aprendre la importància del respecte cap als altres i a ser capaços d'imaginar-se en el lloc de l'altre.

2.10. La lectura de contes com a reflexió per a la prevenció de l'assetjament escolar

La lectura és una de les pràctiques més utilitzades en l'escola, i té un paper imprescindible dins de l'activitat escolar des d'edats molt primerenques. La lectura de contes és una eina efectiva per analitzar críticament la realitat, i es converteix en un mitjà adequat per profunditzar situacions que presenten conflictes i transformar problemes en temes de debat i reflexió (Yubero et al., 2022).

És imprescindible reconèixer que els contes no només apliquen estètica i bellesa en el món, també enriqueixen en el nostre procés educatiu. Les històries que s'expliquen i els personatges que prenen vida a través de les paraules, pot influir en la formació de les nostres actituds i comportaments, a més d'impactar en els nostres judicis morals. Quan un lector s'endinsa en el text, construeix una imatge en el seu cap de la narració i pot connectar emocionalment amb els personatges i les situacions que ocorren. Els models de conducta representats pels protagonistes es converteixen en el nucli de la interacció literària, gràcies als processos d'empatia o la identificació amb ells i les seves experiències dins del món fictici. Les connexions que es generen entre lector i personatge, mediant complexos processos psicològics, faciliten tant el reconeixement com l'adopció dels valors que es transmeten (Borgia i Myers, 2010).

Els contes s'utilitzen perquè les persones puguin reflexionar sobre la seva pròpia vida i la seva forma de veure el món. Quan llegeixes sobre les experiències dels personatges, es poden comparar amb què tu has viscut o amb el que penses. Així es crea un "diàleg" entre el que llegeixes i el que saps o sents. Per exemple: si el protagonista del conte es troba en un problema, tu pots pensar com resoldre i analitzar en què faries tu en el seu lloc. Això t'ajuda a desenvolupar habilitats importants, com resoldre conflictes o prendre decisions (Jiménez i Rublo, 2014).

La narrativa infantil ens permet a donar conèixer als infants moltes realitats per obrir el seu món i ampliar la seva experiència. El fet que les narracions siguin un reflex de la societat, fa que es converteixi en un instrument de gran utilitat per donar visibilitat determinats temes socials, prevenir-los i treballar en solucions educatives. La lectura empàtica, des de la identificació amb la narrativa, dona suport als infants per reflexionar sobre els comportaments i reaccions que presenten els personatges o per aconseguir que vagin aprenent a enfrontar-se a diferents situacions.

La lectura pot prevenir i tractar l'assetjament escolar, especialment si es treballa en edats primerenques. La clau està en crear una lectura empàtica, és a dir, que els infants connectin emocionalment amb els personatges i les situacions. Això els ajuda a posar-se en el lloc dels altres, el que és essencial per a desenvolupar valors com el respecte i la comprensió cap als companys i les companyes. En llegir contes en el que els personatges enfronten problemes o conflictes, els infants poden reflexionar sobre com les seves accions afecten als altres i com poden manejar situacions similars en la seva vida quotidiana. Perquè aquest tipus de lectura sigui efectiva, és important utilitzar estratègies metacognitives, és a dir, la capacitat dels infants per reflexionar sobre els seus processos de pensament i la forma en què aprenen. Això els ajuda a identificar comportaments adequats i inadequats, reflexionar sobre les seves pròpies emocions i decisions, i desenvolupar habilitats socials per a manejar els conflictes de manera positiva.

En definitiva, si s'aborda el tema de l'assetjament escolar des d'una edat primerenca, els efectes seran molt més positius. Els llibres de literatura infantil, amb les seves històries de convivència, resolució de problemes i valors, són una excel·lent eina per a treballar en la prevenció de conductes agressives entre els nens i les nenes.

(Yubero et al., 2022)

2.10.1. La literatura infantil com a promotora de valors

El tema de valors ha sigut un tema controvertit tan dins o fora de l'àmbit educatiu amb moltes opinions i reflexions. Però la lectura de contes ha sigut clau per ensenyar-los a adaptar-se a les necessitats. Els valors actualment se centren en aspectes com el respecte, l'empatia, l'amistat, la igualtat, entre d'altres. Això demostra com els contes infantils han anat evolucionant per transmetre valors que la societat considera importants en cada moment (Sousa, 2008 citat per Jiménez, 2018).

Com s'ha mencionat anteriorment, a través de la literatura infantil, els infants analitzen que el va succeint en les històries. Reflexionen sobre les accions dels personatges, preguntant-se si són correctes o no, i connecten les situacions del conte amb les seves pròpies experiències. Això els permet identificar-se emocionalment amb la narració, gaudint o sentint tristesa segons el que està passant. Per això la literatura de contes tenen

una gran capacitat educativa i són una eina pedagògica poderosa per ensenyar valors i principis (Izquierdo, 2017).

Un estudi va investigar diferents lectures dirigides a infants i joves, i van afirmar que totes contribueixen al desenvolupament de valors literaris, socials i estètics. Per tant, aquestes lectures no només fomenten el plaer de llegir, sinó que també afavoreix de manera positiva el creixement autònom i crític. Segons, en aquesta recerca els valors més predominants són el respecte, l'amistat i l'amor (Jiménez, 2018).

Segons, Puig i García (2015) consideren que una bona forma d'educar als infants en valors és a través de la lectura de contes. Per mitjà d'això, els nens i les nenes comprendran que existeixen diverses formes de veure el món i aprendran a respectar i acceptar les diferències. Això contribueix al desenvolupament de la comunicació, el respecte i l'empatia.

3.MARC METODOLÒGIC

La recerca en l'àmbit educatiu és essencial per a entendre i optimitzar els processos d'ensenyament i aprenentatge. Mitjançant la recerca, es poden detectar problemes, examinar tendències i dissenyar estratègies que facilitin una intervenció més eficaç en el sector educatiu. En particular en l'àmbit de l'educació infantil, on s'estableixen els fonaments del desenvolupament cognitiu, emocional i social dels nens i les nenes, la recerca ofereix eines per a ajustar els mètodes a les necessitats reals de la canalla.

En aquest estudi, es busca aprofundir el poder dels contes foment de valors per prevenir l'assetjament escolar a l'educació infantil. Fer una reflexió sobre la importància i contribuir a la millora de la prevenció i intervenció. Es proposa una metodologia rigorosa que faciliti la recollida de dades pertinents i justificades, brindant d'aquesta manera noves visions a la pràctica educativa.

3.1. Pregunta d'investigació

A l'inici del desenvolupament d'aquesta recerca, el meu punt de partida era explorar les percepcions i els coneixements que tenien els docents i les famílies sobre aquest tema. Per a això, el que es pretenia fer era entrevistes i qüestionaris amb el propòsit d'obtenir informació rellevant sobre quines eines i estratègies aquests actors apliquen per a prevenir l'assetjament escolar en edats primerenques.

No obstant això, a mesura que es va anar desenvolupant el marc teòric de la recerca, van sorgir nous aspectes més interessants per a abordar la problemàtica de l'assetjament escolar. Amb això no es vol dir que la qüestió que va sorgir anteriorment no sigui també interessant, però volia anar més enllà de les percepcions de docents i famílies. Fent el marc teòric i investigant es va destacar la importància que té els contes a l'educació infantil, ja que no només es fomenta la imaginació i l'aprenentatge, sinó també és una eina pedagògica per la prevenció de l'assetjament escolar pel fet que, promou valors fonamentals com l'empatia, el respecte, la resolució de conflictes, la comprensió emocional, entre d'altres. Aquest gir en l'enfocament em va portar a reconsiderar la meua metodologia, canviant el focus d'estudi, per a incloure el treball directe amb els mateixos nens i nenes.

Aleshores aquesta investigació s'ha creat en una nova direcció on està més centrat en com els contes infantils poden ser una eina per a prevenir l'assetjament escolar. A través de les històries, els infants aprenen a reconèixer comportaments positius i negatius, i es familiaritzen amb la importància de tractar als altres amb amabilitat. Els contes fomenten la reflexió sobre com manejar conflictes i enforteixen les relacions saludables. D'aquesta manera, es contribueix a prevenir el l'assetjament escolar promovent un clima de respecte i cooperació entre els nens i les nenes. D'altra banda, es farà una intervenció amb els infants i al mateix temps, també s'estudiarà el que els adults, concretament els docents d'educació infantil saben sobre el tema.

D'aquesta manera, i tenint en compte tot el que he mencionat anteriorment s'ha redactat una pregunta d'investigació. Amb això he pogut organitzar i estructurar la meva recerca.

- **Pregunta d'investigació:** Com influeix la lectura de contes que promouen valors sobre l'empatia, el respecte i la resolució de conflictes en la prevenció de l'assetjament escolar en nens i nenes de 4-5 anys?

3.2. Objectius de la recerca

Per poder respondre aquesta pregunta m'he proposat un objectiu general que consisteix a analitzar com la lectura de contes que promouen valors com l'empatia, el respecte i la resolució de conflictes pot contribuir a la prevenció de l'assetjament escolar en nens i nenes de 4-5 anys. D'aquesta manera, a partir de l'objectiu general, sorgeixen els següents objectius específics, els quals són:

- Observar si la lectura de contes que promouen valors redueix les conductes agressives i de rebuig en infants de 4-5 anys.
- Explorar si la lectura d'aquests contes facilita que els infants de 4-5 anys verbalitzin emocions i mostrin més empatia i respecte en les seves interaccions
- Recollir la percepció de mestres d'educació infantil sobre la lectura de contes com a eina per a la transmissió de valors i prevenció de l'assetjament escolar.

3.3. Punt de partida

Amb la meua experiència com a alumna i durant el que he pogut veure a les pràctiques, he arribat a la conclusió de què molts docents d'educació infantil no sempre donen la importància que mereixen els conflictes entre els infants, sovint hi veuen com una part natural del procés de socialització. No obstant això, em vaig adonar que aquests conflictes normalment tenen una arrel emocional i, quan no es gestionen amb atenció poden afectar perjudicialment les relacions entre els nens i les nenes i el clima d'aula. Això em va fer pensar sobre la importància de treballar-ho, ja que pot ser fonamental per a resoldre conflictes i la creació d'un ambient inclusiu i respectuós.

3.4. Disseny metodològic

En aquest apartat trobarem la introducció i temporalització, l'enfocament metodològic, la mostra i la població, els instruments per a la recollida de dades.

3.4.1. Introducció i temporalització

La recerca en l'àmbit educatiu és un component essencial per al perfeccionament constant de la instrucció i l'aprenentatge. Diversos autors han ressaltat la rellevància d'emprar tècniques científiques en el sector educatiu per a recollir informació precisa que faciliti entendre i modificar la realitat en l'educació. En aquest context, Bisquerra (2004) sosté que la recerca educativa ha de ser metòdica i fonamentada, ja que brinda coneixement valuós per a la presa de decisions i la innovació en la pedagogia. D'acord amb aquest autor, l'educació no pot fonamentar-se solament en intuïcions o vivències individuals, sinó que ha de recolzar-se en recerques empíriques que assegurin la seva eficàcia. Segons, Buckler i Moore (2023) en el seu llibre “Essentials of Research Methods in Education”, proporciona una visió general completa dels mètodes de recerca en educació, destacant la importància de la investigació rigorosa per comprendre i millorar els processos d'ensenyament i aprenentatge.

D'altra banda, el desenvolupament d'aquest Treball de Fi de Grau es va dur a terme sota una organització estructurada que va facilitar el progrés gradual en les diferents fases de la recerca.

Primer, es va realitzar l'elecció del tema a la fi de novembre. Aquesta etapa va ser particularment complicada, ja que al principi vaig tenir problemes per a definir un tema

d'interès que, simultàniament, fora factible per a dur a terme una recerca exhaustiva. Després d'un període de reflexió i anàlisi de diverses referències bibliogràfiques, finalment vaig optar per enfocar-me en el poder dels contes, un foment de valors per prevenir l'assetjament escolar, considerant la seva importància en el context educatiu.

Una vegada definida el tema d'estudi, entre els mesos de gener i febrer es va dur a terme el disseny de la metodologia i l'elaboració dels instruments de recollida de dades. Durant aquest període, es va realitzar una anàlisi exhaustiva de diferents enfocaments metodològics per a seleccionar aquell que millor s'ajustés als objectius de la recerca. Es van dissenyar els instruments necessaris per a obtenir informació rellevant, assegurant la validesa i la fiabilitat mitjançant la revisió de la literatura científica i la consulta amb professionals del sector.

Després, a la fi de febrer i durant març, es va realitzar la recopilació de dades. Aquesta etapa va exigir una estructuració detallada per a assegurar que els instruments es gestionaven correctament i en les condicions prèviament fixades. Es van recollir i van organitzar les dades recaptades per a simplificar l'anàlisi subsegüent.

A l'abril, es va dur a terme l'estudi i interpretació de les dades. En aquesta etapa, es van emprar els mètodes pertinents per a analitzar els resultats i obtenir conclusions sòlides.

Finalment, es fixa la presentació del TFG per a maig, data en la qual es conclou l'elaboració del document i es realitza una anàlisi exhaustiva per a assegurar la consistència, claredat i adequació amb els criteris acadèmics fixats. Després, en juny, es portarà a cap la preparació de la defensa, que inclourà la creació de l'exposició i l'organització del discurs, amb l'objectiu de presentar els resultats de forma ordenada i clara davant el tribunal d'avaluació.

3.4.2. Metodologia

En primer lloc, es important saber que s'entén per investigació. Segons, Hernández i Mendoza (2020) defineix la investigació com un conjunt de processos sistemàtics crítics i empírics que s'apliquen a l'estudi d'un fenomen o problema amb el resultat (o l'objectiu) d'ampliar el seu coneixement. Aquesta concepció s'aplica per igual als enfocaments quantitatiu, qualitatiu o mixta. D'altra banda, aquest autor també menciona que tota investigació s'inicia amb una idea que es desenvolupa de manera gradual. Però, per

començar una indagació es necessita, primer de tot conèixer les tres rutes que han sigut construïdes per la comunitat de científics. Aquestes rutes com s'ha dit anteriorment són: la qualitativa, la quantitativa i la mixta. Per si mateix, cap ruta és millor que l'altra, agafarà la que més convingui per explorar el problema d'investigació.

Altrament, mitjançant el meu treball, vull indagar si la lectura de contes que promouen valors poden contribuir com a mètode de prevenció de l'assetjament escolar en edats primerenques. Per tant, en primer lloc, la meva idea com s'ha dit anteriorment és proposar una intervenció a un grup-classe promovent un clima d'aula inclusiu i respectuós que afavoreixi les relacions positives entre els infants. També vull recollir informació sobre la percepció, les pràctiques i l'experiència de mestres d'educació infantil en relació amb els contes com a una eina per preveure aquest fenomen.

D'altra banda, la meva recerca consisteix prioritàriament en una metodologia mixta. Els autors Hernández i Mendoza (2020) expliquen que, aquesta ruta realitza una investigació entrelaçada amb la quantitativa i la qualitativa i les mescla. Els mètodes mixtos o també se'ls poden anomenar híbrids representen un conjunt de processos empírics, sistemàtics o crítics d'investigació i impliquen la recol·lecció i l'anàlisi de les metodologies mencionades.

Chen (2006, citat per Hernández i Mendoza, 2020) defineix els mètodes híbrids com la integració sistemàtica dels mètodes qualitatius i quantitatius en un sol estudi amb el fi d'obtenir una "fotografia" més completa del fenomen i assenyala que aquestes poden ser conjuntades de tal manera que puguin conservar les seves estructures i procediments originals.

Pel que fa a la meva metodologia mixta, la part quantitativa es preveu elaborar una rúbrica observacional dirigida a infants entre 4-5 anys. Aquesta eina permetrà observar i registrar de manera sistemàtica diversos comportaments, relacionats amb la resolució de problemes, habilitats emocionals i socials dins de l'escola. La rúbrica inclourà vuit criteris d'observació, definits prèviament segons els objectius de la investigació, i es valoraran mitjançant una escala ordinal de tres nivells: "Mai", "A vegades" i "Sempre". Aquesta escala permetrà mesurar de manera gradual, el grau en què cada infant ha manifestat els seus diferents comportaments. D'altra banda, la part qualitativa, inclourà la realització d'entrevistes semiestructurades a quatre mestres d'educació infantil, amb la finalitat de veure la percepció d'elles sobre la lectura de contes, com a eina per a la transmissió de

valors i prevenció de l'assetjament escolar, a través de les seves opinions, percepcions i experiències.

3.4.3. Mostra i població

La investigació es realitzarà en un escola pública, pertanyent al Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. És un municipi costaner, situat en la comarca del Baix Penedès, en la província de Tarragona, es tracta d'un municipi amb 15.750 habitants. Aquesta població arriba als 20.000 habitants els caps de setmana, i a prop dels 50.000 la Setmana Santa i els mesos d'estiu. Des de fa uns anys, amb la situació de crisi econòmica ha crescut el nombre de famílies en situació desafavorida.

El perfil sociocultural de les famílies de l'escola és mig-baix i divers: la majoria són famílies immigrants que han arribat des de diferents països, aportant riquesa cultural. Moltes d'aquestes famílies tenen feines amb sous baixos i condicions laborables que poden dificultar la seva implicació en el seguiment acadèmic de l'infant. Una altra part també hi ha famílies que són empresaris assalariats, persones a l'atur i cada vegada més algunes amb greus dificultats econòmiques.

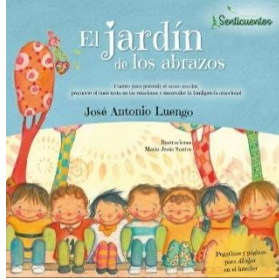
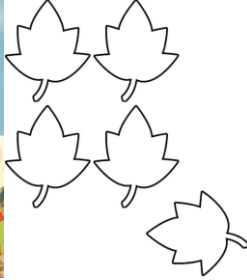
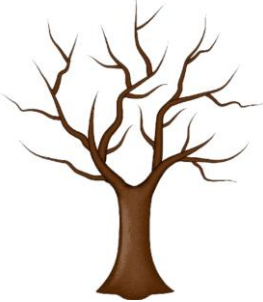
D'altra banda, la investigació es durà a terme en aquest centre en una classe d'I4 on anteriorment es va realitzar les segones pràctiques, format per un grup de 21 infants. Es tracta d'un grup divers tant en l'àmbit cultural com en l'àmbit d'habilitats emocionals i socials. Quant a les relacions entre ells i elles la majoria dels infants han establert llaços d'amistat, encara que hi ha alguns que tenen dificultats per integrar-se en el grup. També hi ha diferències en la manera de jugar, hi ha infants que prefereixen jugar en grups reduïts hi ha d'altres que participen més en jocs col·lectius. Sovint es donen conflictes habituals com desacords en el joc, i a vegades es dona una exclusió a infants perquè no opinen el mateix que els altres. També hi sol haver un conjunt d'infants que sempre destaquen pel seu lideratge, mentre que hi ha d'altres que són més reservats i necessiten el seu temps per relacionar-se.

3.4.4. Proposta d'intervenció

En el present treball es durà a terme una proposta d'intervenció amb activitats adreçades al grup-classe. Cadascuna d'elles s'explicarà un conte on després de la lectura es farà una reflexió i en algunes una petita activitat per acabar de polir. Han estat pensades tenint en compte les característiques del grup, així com les seves necessitats i els seus interessos. Amb l'objectiu de promoure el respecte, la convivència, la reducció de conductes agressives, l'empatia, verbalitzar emocions, entre d'altres. Durant el treball, es duran a terme una sèrie de tasques centrades en la lectura i enteniment de relats que tracten, de manera apropiada per a l'edat, situacions vinculades a l'assetjament escolar i les emocions que sorgeixen. A través d'aquestes activitats, es busca analitzar i observar les possibles modificacions en l'actitud i comportament dels nens i les nenes, a més del seu nivell d'enteniment i interiorització dels missatges que s'han treballat. A continuació, es mostren les diferents activitats proposades:

Taula 2: Activitat "El jardí de les abraçades". Font: Elaboració pròpia.

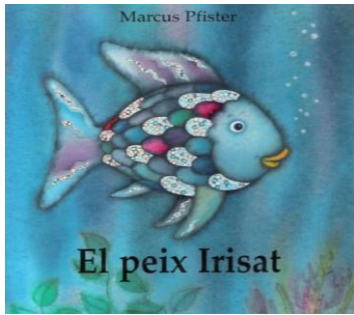
ACTIVITAT 1	
TÍTOL	Conte: "El jardí de les abraçades" (José Antonio Luengo)
DESCRIPCIÓ	<p>Explica la història d'una nena anomenada Tesa que observa que el seu amic Víctor està trist i només durant l'esbarjo. Ha presenciat com alguns companys de classe reien mentre el miraven des de lluny i feien sobre ell alguns comentaris despectius. La Tesa intentarà ajudar al seu amic amb l'ajuda d'altres persones. Durant la lectura als infants se'ls hi farà diferents preguntes com: <i>Què li passa al Víctor? Us ha passat algun cop? Què faríeu per ajudar-lo?</i></p> <p>Un cop llegit el conte, se'ls presentarà una cartolina gran amb la imatge d'un arbre sense fulles. L'adult els explicarà que han d'omplir-lo de fulles i que, dins de cada fulla hauran d'escriure paraules boniques per convida a millor i ajudar als altres. Prèviament, se'ls demanarà que entre tots i totes pensin paraules boniques i l'adult las posarà a la pissarra. Un cop, estiguin escrites a la pissarra, poden triar aquella que més els agradi i copiar-la. Per exemple: <i>amor, abraçada, petó, somriure, compartir, demanar perdó, ajudar a un company, defensar als teus amics...</i></p> <p>Un cop tinguin la paraula escrita a la fulla se'ls demanarà que cadascun d'ells i d'elles ho enganxin a l'arbre.</p>
MATERIAL	Paper, llapis, colors i el conte

	
DURACIÓ	45 min

Taula 3: Activitat “No et vull veure mai més”. Font: elaboració pròpia.

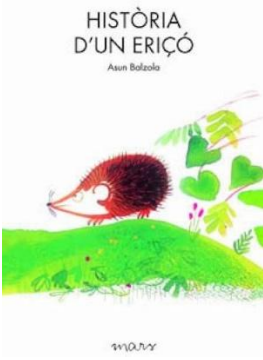
ACTIVITAT	
2	
TÍTOL	Conte: “No et vull veure mai més” (Isabel Abedi i Silvio Neuendorí)
DESCRIPCIÓ	<p>Tracta de dos animals el Cabrit i l’Anegueta que són bons amics, els agrada jugar junts, però avui s’han enfadat. Quan arriben a casa ho expliquen a la seva família, però sense que aquesta els donin la solució, acaben fent les paus per ells mateixos.</p> <p>Un cop explicat el conte relacionarem la història amb les seves vivències preguntant-los:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Us ha passat alguna vegada el que li ha passat a l’anegueta? I el que li ha passat al cabrit? • Com ho heu solucionat? • Heu demanat ajuda? • A qui li heu demanat?
MATERIAL	<p>Conte</p>
DURACIÓ	30 min

Taula 4: Activitat “El peix irisat”. Font: elaboració pròpia.

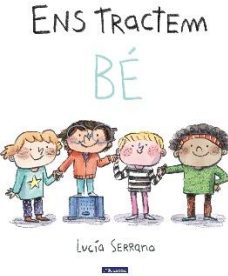
ACTIVITAT 3	
TÍTOL	Conte: “El peix irisat” (Marcus Pfister)
DESCRIPCIÓ	<p>Al fons del mar, hi viu el peix Irisat, l'animal més bonic de tot l'oceà gràcies a les seves escates brillants de colors. Però també és el peix més solitari, ningú no vol estar amb ell. Com aconseguirà tornar a ser feliç?</p> <p>Un cop llegit el conte se'ls farà una sèrie de preguntes per reflexionar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perquè el peix més bonic de l'oceà se sentia sol? • Creieu que a algú li agrada sentir-se sol? • Quina emoció té el peix irisat quan comparteix? • Us ha passat algun cop que heu estat sols? I què heu fet per no estar sols?
MATERIAL	<p>Conte</p>
DURACIÓ	30 min

Taula 5: Activitat “Història d'un eriçó”. Font: elaboració pròpia

ACTIVITAT 4	
TÍTOL	Conte: “Història d'un eriçó” (Asun Balzola)
DESCRIPCIÓ	<p>Quan es desperta del seu son hivernal, l'eriçó surt de la seva casa per buscar amics, però ni el conill, ni l'esquirol, ni els ànecs, ni el ratolí volen jugar amb ell. Per què serà? Fins que arribarà una tortuga i tot això canviarà.</p> <p>Un cop llegit el conte se'ls farà una sèrie de preguntes per reflexionar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Per què creieu que ningú volia jugar amb l'eriçó? • Com es va sentir l'eriçó quan va fer el seu primer amic? • Us ha passat algun cop que un nen o una nena no volia jugar amb vosaltres? Com us heu sentit?

MATERIAL	Conte
DURACIÓ	30 min

Taula 6: Activitat “Ens tractem bé”. Font: elaboració pròpia.

ACTIVITAT 5	
TÍTOL	Conte: “Ens tractem bé” (Lucia Serrano)
DESCRIPCIÓ	<p>En aquest relat ens fa saber com cadascun de nosaltres és diferent, per dins i per fora. Cal mantenir la calma i explicar als altres com ens sentim davant situacions que ens fan mal, ells han de tenir una escolta activa per a poder posar-se en el nostre lloc i que avancem junts. Però el que si hem de tenir clar és que no hem de deixar que ningú ens tracti malament, no cal callar davant una humiliació i cal allunyar-se de les persones que ens tracten malament. No tots tenim els mateixos ritmes i cal respectar i acceptar les normes.</p> <p>Un cop llegit el conte l’adult se’ls invitarà que comparteixin amb la classe coses que els faci sentir feliços i coses que els faci sentir tristos. Seguidament, se’ls descriurà diferents situacions quotidianes com per exemple “Un amic comparteix la joguina amb tu” “Algú no para de molestar-te”. Se’ls demanarà que aixequin la mà per dir si la situació és “tractar bé” o “tractar malament”.</p>
MATERIAL	Conte
DURACIÓ	45 min

3.4.5. Instruments de la recollida de dades

Per portar a terme aquesta investigació, s'empraran diversos instruments que permetran recopilar i analitzar la informació rellevant, per a resoldre la pregunta d'investigació i els objectius. El primer instrument que es portarà a terme serà una rúbrica observacional que al mateix temps, funciona com una graella d'observació. D'una banda, és una rúbrica observacional perquè en cada casella es descriu amb claredat el tipus de comportament corresponent a cada nivell (mai, a vegades i sempre). Aquestes explicacions m'ofereixen pautes específiques per reconèixer que tipus d'acció ha succeït en cada cas, el que fa més fàcil una observació ordenada i lògica. D'altra banda, també actua com una graella d'observació, ja que durant les interaccions observo al grup-classe i apunto el nombre d'infants que mostren cadascun dels nivells esmentats. És a dir, no avaluo individualment, sinó que registro i quantifico les conductes que veig en el grup. Aquesta rúbrica es realitzarà dos cops, la primera abans de la intervenció i la segona després. Seguidament, el segon instrument serà una entrevista que es farà a quatre mestres d'educació infantil.

Segons, Torres i Perera (2010) la rúbrica és un instrument d'avaluació basat en una escala quantitativa i/o qualitativa, en aquest cas és la primera opció. I està associada a uns criteris establerts que mesuren les accions de l'alumnat sobre les diferents activitats. Existeixen dos grups: les analítiques que es centren en alguna àrea concreta i després estan les holístiques, que tracten d'avaluar l'aprenentatge o una competència des d'una visió més global.

La meua rúbrica tal com diu Cano (2015), assimila a una matriu de valoració que incorpora en un eix els criteris d'execució d'una tasca i en l'altre eix una escala i les caselles interiors de la qual estan repletes de text (no en blanc, com succeeix amb les escales perquè l'avaluador assenyali el grau d'adquisició de cada criteri). En cada casella de la rúbrica es descriu quin tipus d'execució seria mereixedora d'aquest grau de l'escala.

La rúbrica inclou vuit criteris que se centren a percebre i fomentar el desenvolupament d'habilitats socials, emocionals i de resolució de conflictes entre els infants. Com per exemple l'empatia, el reconeixement de les emocions, actitud de col·laboració, entre d'altres.

Com s'ha mencionat anteriorment, aquest instrument s'utilitzarà dues vegades, la primera abans de fer la intervenció i la segona després de fer-la per observar si s'han detectat canvis. Seguidament, aquestes observacions es faran en moments i espais on hi hagi més

interacció lliure, per exemple, en llocs com el pati, la sala de psicomotricitat i una aula d'espais d'aprenentatge que es diu Montessori. Aquests tres llocs tenen llibertat per escollir que fer i amb qui jugar, són molt útils per analitzar les interaccions naturals sense la intervenció de l'adult.

D'altra banda, cada columna representa un nivell d'acompliment, des del més baix (1: Mai) fins al més alt (3: Sempre). Cada cel·la conté una descripció específica que explica què s'espera per a aquell nivell en aquell criteri. Després, just sota de cada criteri hi ha una línia en blanc on es registrarà el nombre d'infants que es troben en cada escala. A continuació, es pot veure a la part de sota, aquest instrument:

CRITERIS D'OBSERVACIÓ	MAI	A VEGADES	SEMPRE
Mostra empatia cap els companys i les companyes quan estan tristos o molestos.	No reacciona ni fa cap acció quan un company companya està trist o molest.	De tant en tant mostra algun gest o acció quan un company o companya està trist o molest.	Té una actitud empàtica i proactiva per consolar o ajudar als companys i les companyes quan estan tristos o molestos.
Nombre d'infants			
Identifica correctament les seves emocions en situacions de conflicte.	No sap expressar què sent o mostra confusió davant del que li passa en un conflicte.	Identifica algunes emocions bàsiques en conflictes però amb ajuda.	Identifica de manera clara i autònoma les emocions que experimenta en situacions de conflicte.
Nombre d'infants			
Reconeix i respecta les emocions dels altres	No sol reconèixer les emocions dels altres ni adapta el seu comportament en conseqüència.	A vegades reconeix les emocions dels altres, però no sempre actua en conseqüència.	Mostra constantment respecte cap a les emocions dels altres i adapta el seu comportament a aquestes.
Nombre d'infants			
Gestiona els conflictes de manera respectuosa i sense agressivitat	No intenta resoldre els conflictes de manera respectuosa i sovint necessita intervenció externa.	L'infant intenta resoldre els conflictes sense agressivitat en algunes situacions, però necessita suport extern.	L'infant resol els conflictes de manera pacífica i amb estratègies assertives, demostrant autonomia.
Nombre d'infants			
Participa activament en activitats de grup sense excloure a ningú	No participa o evita interactuar amb el grup, excloent-se a si mateix o als altres.	Participa en activitats de grup, però sovint es mostra distant o exclou a algú de forma puntual.	Es mostra actiu i inclou en les activitats de grup, afavorint la participació de tothom.
Nombre d'infants			

Evita fer comentaris o accions que puguin ferir els altres	No té cura de ferir els altres amb les seves paraules o accions.	De tant en tant fa algun comentari o acció inadequada.	No fa comentaris o accions que poden molestar o ferir els altres.
Nombre d'infants			
Evita manifestar conductes agressives cap els seus companys i companyes	No mostra voluntat de canvi per reduir les conductes agressives (físicament o verbalment) cap als infants.	L'infant presenta algunes conductes agressives, però de manera ocasional i amb certa predisposició a canviar.	L'infant no manifesta conductes agressives i mostra una actitud oberta i respectuosa cap als altres.
Nombre d'infants			
Mostra actituds de col·laboració i suport cap els companys i companyes	No ofereix ajuda ni col·labora amb els companys en cap moment.	Ofereix ajuda o col·labora en moments puntuals.	Mostra actituds de col·laboració i ajuda activa cap als altres.
Nombre d'infants			

Imatge 3: Instrument, rúbrica observacional. Font: Elaboració pròpia.

Després, tenim el segon instrument que és l'entrevista, tal com diu Díaz et al. (2013) la defineix com:

La entrevista es una técnica de gran utilidad en la investigación cualitativa para recabar datos; se define como una conversación que se propone un fin determinado distinto al simple hecho de conversar. Es un instrumento técnico que adopta la forma de un diálogo col·loquial (p.163).

Segons l'aspecte que vulguem ressaltar podem distingir diferents tipologies d'entrevistes: les estructurades, les semiestructurades i les no estructurades. El tipus d'entrevista que es farà per la investigació serà semiestructurada. Aquest tipus d'entrevista presenten una major flexibilitat que les estructurades, pel fet que ja les preguntes estan planificades prèviament, indicant els termes claus que es vol abordar amb els entrevistats. El seu avantatge és la possibilitat d'adaptar-se als subjectes amb enormes possibilitats per a motivar a l'interlocutor identificar ambigüitats, aclarir termes, etc. També té una part de preguntes amb una estructura definida, tot i que, no es limita del tot a l'entrevistat a respostes tancades o concretes (Díaz et al., 2013).

Són 10 preguntes i es centren en la importància dels contes en l'ensenyament de valors com la empatia, el respecte i la resolució de conflictes. Aquestes qüestions tracten temes com l'impacte de la lectura a l'aula, la resposta dels infants enfront de relats amb valors, les modificacions en la seva conducta després d'estudiar aquests relats i les tàctiques per a promoure l'empatia i el respecte. A més, s'explora la identificació de conflictes o possibles indicis d'assetjament escolar, importància dels contes en etapes primerenques i els reptes d'emprar-los per a inculcar valors. Finalment, es planteja si la utilització de relats pot ajudar a prevenir l'assetjament escolar i per què. A continua, es mostra

l'entrevista:

ENTREVISTA A UNA MESTRA D'EDUCACIÓ INFANTIL

1. Què et va motivar a dedicar-te a l'educació infantil?
2. Quina importància li dones a la lectura de contes a l'aula?
3. Acostumes a treballar contes que incloguin valors com el respecte, l'empatia i la resolució de conflictes?
4. Segons la teva experiència, com reaccionen els infants quan treballes contes que tracten temes com el respecte, el conflicte i l'empatia?
5. Has observat canvis en el comportament dels infants després de treballar amb contes relacionats amb valors? Quins?
6. Quines estratègies utilitzes per fomentar l'empatia i el respecte entre els infants a la teva aula?
7. Has detectat alguna situació de conflicte o indicati d'assetjament escolar a la teva aula? Si és així. Em podries dir com has actuat?
8. Penses que és important la lectura de contes a infantil per treballar els valors des d'edats primerenques?
9. Quin creus que és el repte més gran a l'hora de treballar els valors mitjançant els contes a l'educació infantil?
10. En la teva experiència, creus que treballar els valors a través dels contes pot reduir l'aparició de conductes relacionades amb l'assetjament escolar? Per què?

Imatge 4. Instrument, l'entrevista a mestres d'educació infantil. Font: elaboració pròpia

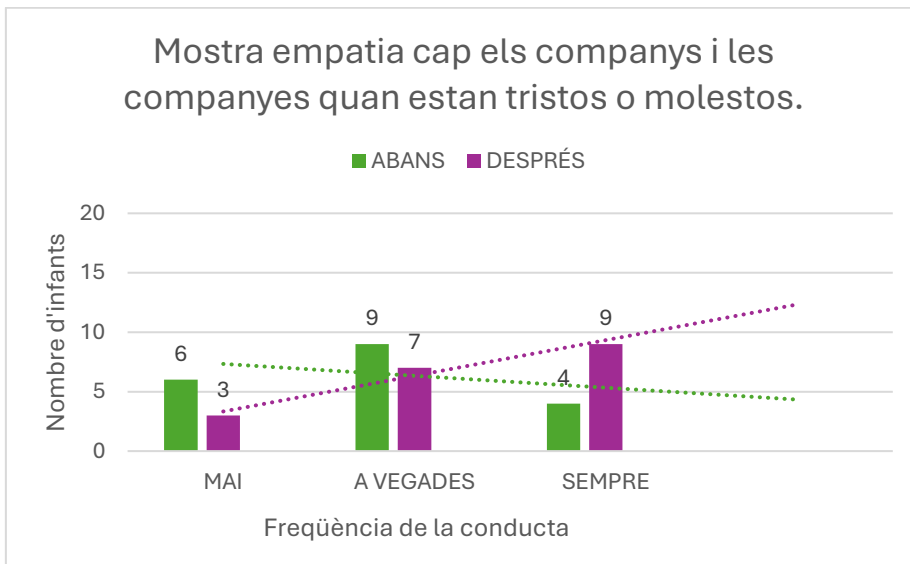
4.RESULTATS

En aquest apartat s'exposen i s'analitzen les dades obtingudes, mitjançant els instruments emprats per a la recollida de dades durant la realització del treball. Particularment, s'han utilitzat dos instruments explicats anteriorment: una rúbrica observacional i entrevistes semiestructurades. A l'Annex 2 es pot veure les dues rúbriques d'avaluació d'abans i després de la intervenció completes i a l'Annex 3 les quatre entrevistes transcrites.

4.1. Anàlisi de la rúbrica observacional

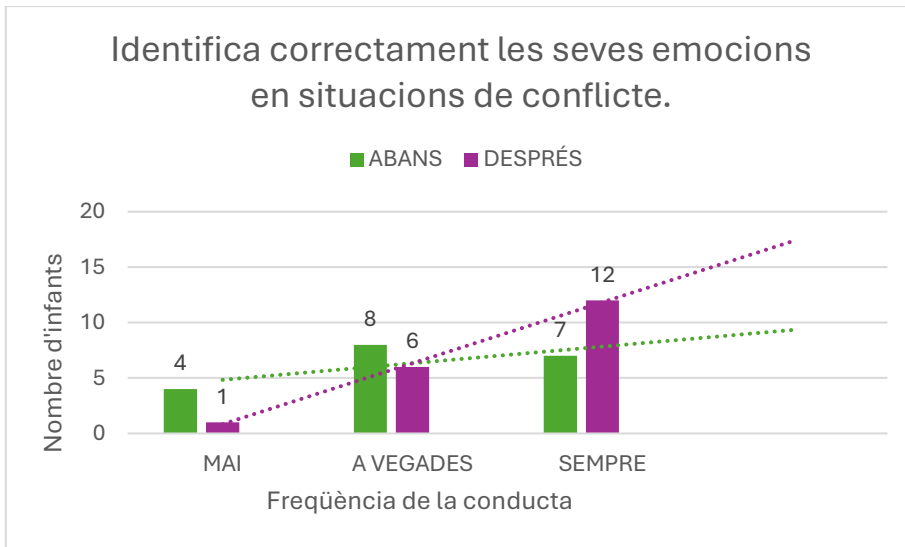
En l'estudi dels resultats, s'ha pogut observar que en tots els criteris establerts s'han detectat canvis. A continuació, s'ofereix una anàlisi exhaustiva de cada criteri i dels progressos observats.

En el **gràfic 1**, podem observar **que mostrar empatia cap als companys i les companyes quan estan tristos o molestos**, es veu una millora progressiva. El nombre d'infants que **“mai”** mostraven empatia disminueix (de 6 a 3), també en la categoria **“a vegades”** hi ha una lleugera disminució (de 9 a 7), això pot indicar que alguns que abans mostraven empatia ocasionalment, han passat de fer-ho sempre. En la categoria **“sempre”** augmenta de manera significativa el nombre d'infants (de 4 a 9).

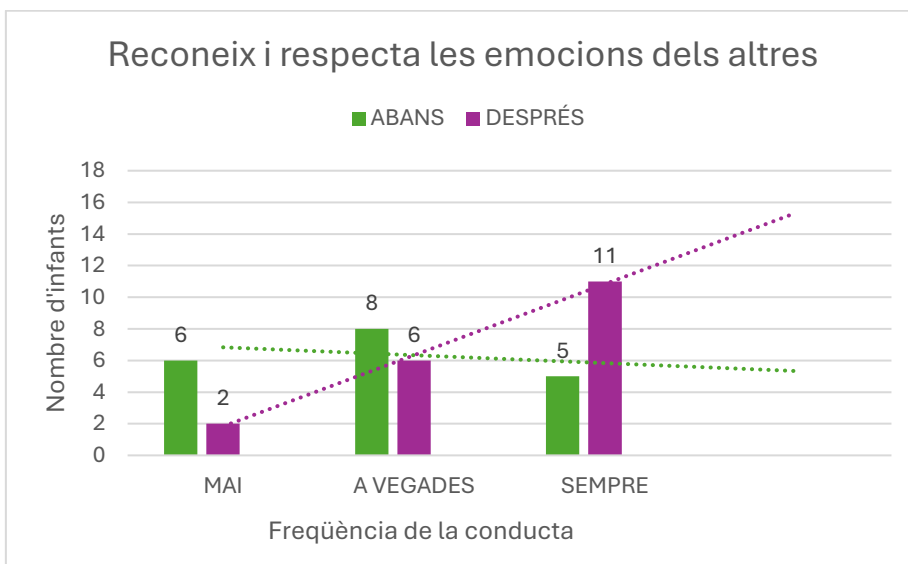
Gràfic 1: Anàlisi del primer criteri d'observació.

En el **gràfic 2**, quant al criteri **identificar correctament les pròpies emocions en situacions de conflicte**, també s'observa una millora. Disminueix el nombre d'infants que **“mai”** ho aconseguen (de 4 a 1). Addicionalment, la freqüència **“a vegades”** ha disminuït (de 8 a 6), el qual pot indicar que els infants han passat a identificar aquest criteri amb més constància. En la freqüència de **“sempre”** augmenta clarament (de 7 a 12).

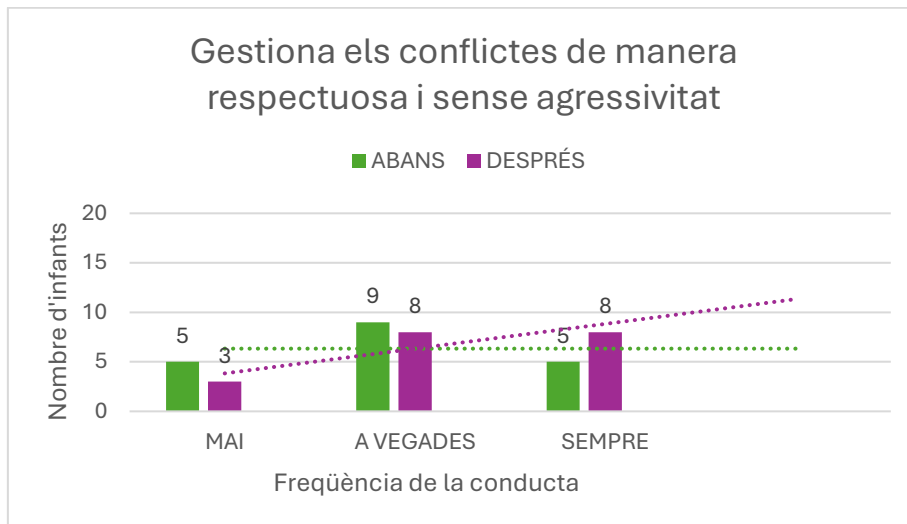
Gràfic 2: Anàlisi del segon criteri d'observació.

El **gràfic 3** il·lustra el desenvolupament del comportament dels infants **respecte al reconeixement i respecte de les emocions dels altres**. Abans de la intervenció, 6 infants **mai** reconeixien ni valoraven les emocions dels altres, mentre que posteriorment aquest nombre va disminuir considerablement a 2 infants. També la categoria “**a vegades**” ha disminuït considerablement (de 8 a 6), perquè els infants que abans mai respectaven aquest criteri han fet una petita millora i ara estan en un punt intermedi, i d’altres han passat d’estar en un punt intermedi a passar a sempre. Seguidament, la quantitat d’infants que **sempre** ho feien es va incrementar significativament, passant de 5 a 11.

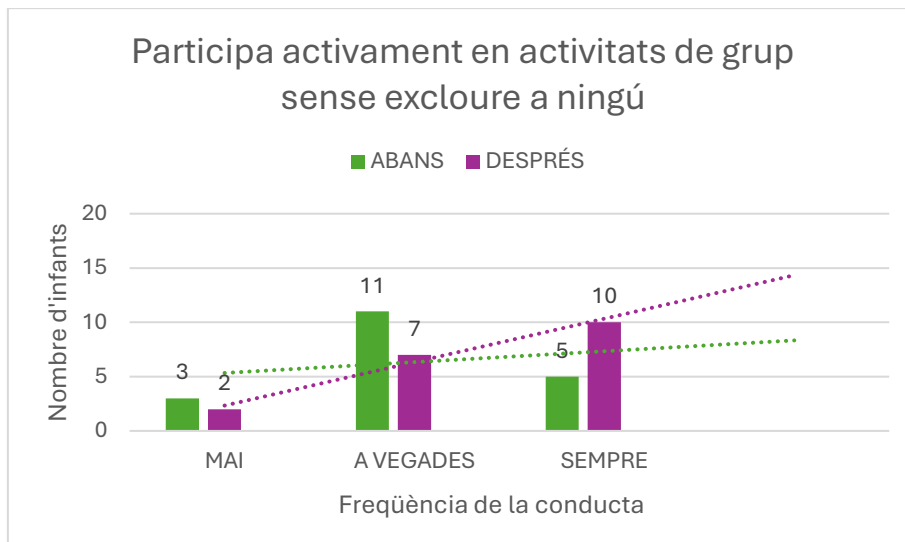
Gràfic 3: Anàlisi del tercer criteri d'observació.

En el **gràfic 4**, s’ha observat que l’evolució és més moderada però positiva. Tot i que el nombre d’infants que “**mai**” ho fan disminueix lleugerament (de 5 a 3), el canvi més notable s’observa en la categoria “**sempre**” (de 5 a 8). Això assenyalava, que després de la intervenció, es produeix un increment en l’habilitat per a solucionar conflictes sense agressivitat i amb respecte constant. Després, la freqüència “**a vegades**” que es manté pràcticament estable (de 9 a 8).

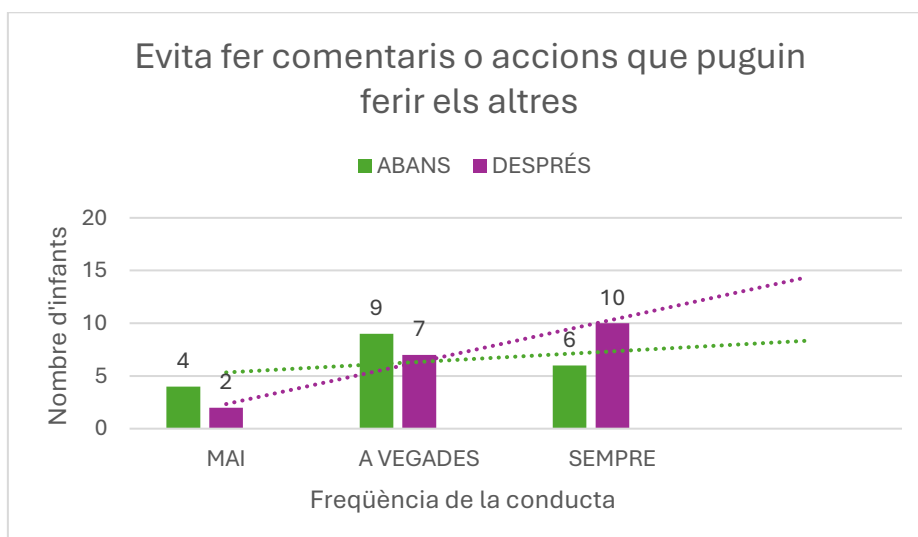
Gràfic 4: Anàlisi del quart criteri d’observació.

En el **gràfic 5**, s’observa una millora en el criteri **de participar activament en activitats de grup sense excloure a ningú**. Abans de la intervenció, en la categoria “**sempre**” només 5 participaven sense cap exclusió, mentre que posteriorment aquest nombre s’incrementa a 10. En la freqüència “**a vegades**” es mostra una disminució (d’11 a 7), la qual cosa és molt significativa, ja que els que ho feien de manera intermitent han passat a fer-lo sempre. Seguidament, en la categoria “**mai**” disminueix una mica el nombre de nens i nenes que mai s’involucraven d’aquesta manera de (3 a 2).

Gràfic 5: Anàlisi del cinquè criteri d'observació.

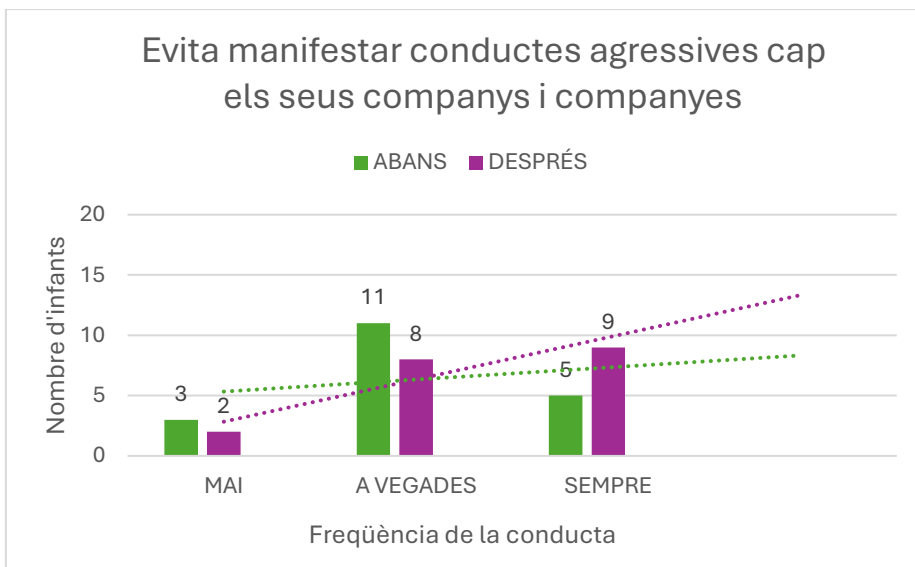
En el **gràfic 6** es veu una millora significativa a **evitar fer comentaris o accions que puguin ferir als de més**. El nombre de nens i nenes que “**sempre**” evitaven fer aquest criteri s’incrementa (de 6 a 10), mentre que la categoria “**a vegades**” disminueix (de 9 a 7), perquè els infants han passat de fer-ho de manera intermitent a passar a fer-ho sempre. Simultàniament, els infants que “**mai**” evitaven fer aquest comportament disminueix (de 4 a 2).

Gràfic 6: Anàlisi del sisè criteri d'observació.

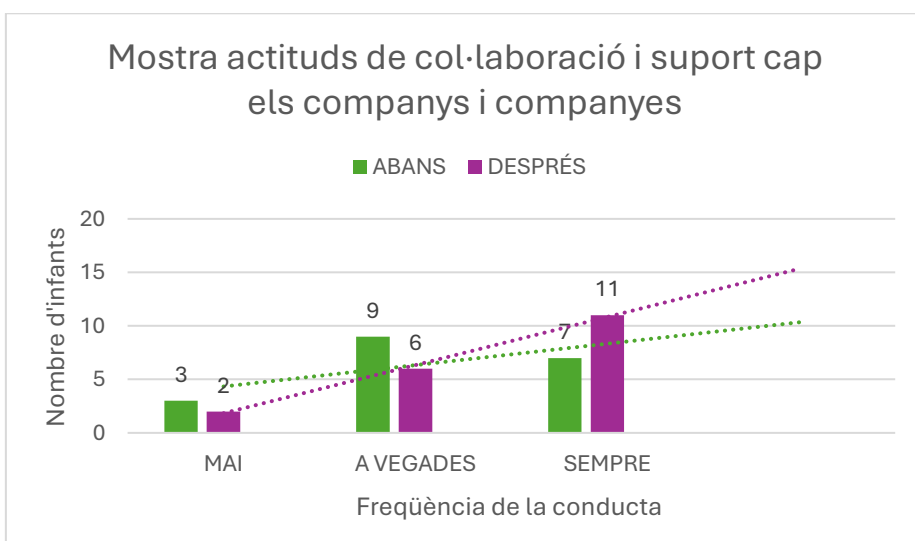
En el **gràfic 7**, pel que fa al criteri **evita les conductes agressives cap als de més**. Mostra una millora en la conducta de la canalla. Es nota una lleu disminució en la categoria “**mai**” la qual cosa, podria ser interpretat com un increment en la consciència i sinceritat

en l'autoavaluació després de la intervenció. Ressalta la reducció en la freqüència “**a vegades**” (d’11 a 8) i un increment notable en “**sempre**” (de 5 a 9), el que indica que més nens i nenes han assimilat comportaments no agressius de manera constant.

Gràfic 7: Anàlisi del setè criteri d'observació.

En el **gràfic 8** i últim, reflecteix una tendència evident cap a la millora de les actituds de col·laboració i suport entre iguals. En la categoria “**sempre**”, s’incrementa significativament (de 7 a 11), mentre que en la categoria “**a vegades**” es redueix (de 9 a 6). També la freqüència de “**mai**” ha passat (de 3 a 2), encara que el canvi no sigui molt gran, aquesta lleugera disminució és significativa, ja que assenyala que almenys un infant ha passat de no exhibir aquestes actituds mai a fer-lo amb certa regularitat.

Gràfic 8: Anàlisi del vuitè criteri d'observació.

4.2. Anàlisi de les entrevistes

Les respostes a les entrevistes realitzades han facilitat la recollida de dades significatives, basades en la seva experiència i punt de vista professional. El resum de les transcripcions de les entrevistes es pot veure a la **Taula 7**.

En general, s'ha observat una gran coincidència en les seves respostes, ja que la majoria de les seves aportacions continuen en la mateixa línia i mostren perspectives semblants. Això posa de manifest una percepció compartida, sobre la realitat educativa analitzada. No obstant això, en algunes preguntes concretes s'han detectat diferències en les seves opinions.

Per començar l'entrevista i fomentar un ambient de confiança, es va sol·licitar a les mestres que expliquessin què les va motivar a dedicar-se a l'educació infantil. La majoria van destacar la vocació com el principal impulsor, argumentant que, des de molt petites, ja jugaven a ser mestres i que sempre havien sentit una atracció natural, cap a aquesta professió. Tanmateix, una de les entrevistades es va enfocar més en la importància de poder assistir als infants en els seus primers anys de vida, percebent-ho com una tasca molt gratificant.

Un cop establert aquest vincle inicial, es va explorar el paper dels contes dins de l'aula. Totes quatre van coincidir que a través dels contes es poden treballar molts aprenentatges, com l'escolta activa, la lectoescriptura, la imaginació, les emocions i els valors. A més, hi ha un acord entre totes pel que fa a la presència de valors dins dels contes que utilitzen habitualment. Dues mestres afirmen que aquests tipus de relats es treballen en la franja d'educació emocional; així i tot, diuen que no haurien de limitar-se únicament en aquest espai, sinó que haurien d'estendre la seva presència durant tota la setmana per a influir més en els aprenentatges que sorgeixen d'aquests. Pel que fa a, la reacció dels infants davant d'aquests tipus de contes, la majoria van coincidir que aquestes històries que tracten valors, generen una resposta positiva. Van assenyalar que, molts infants es vinculen amb els personatges o estableixen connexions amb situacions viscudes a l'aula. No obstant això, una mestra va indicar que alguns infants presenten problemes per entendre el missatge, però que, a través del diàleg posterior, comencen a prendre consciència.

Un altre aspecte clau dels contes amb valors, va ser si les mestres havien observat canvis en el comportament dels infants després de treballar aquests relats. En aquest sentit, tres de les entrevistades van dir que sí, ressaltant avanços com una major habilitat de compartir, més respecte cap als companys i les companyes i una millora en la resolució de conflictes. En canvi, una altra mestra va presentar una perspectiva més cautelosa, argumentant que no sempre es noten transformacions immediates, però que els contes deixen una empremta que pot emergir a llarg termini.

Per promoure aquests valors, les mestres utilitzen tàctiques com les assemblees, on els infants poden manifestar les seves emocions o què els molesta. A més, dues d'elles mencionen el joc de “com em sento” com una activitat per a treballar els sentiments i promoure l'empatia entre els infants.

En relació amb les situacions de conflicte o indicis d'assetjament escolar, les respostes van ser més diverses. Algunes mestres van expressar que, encara que no han identificat casos evidents d'assetjament, sí que s'han trobat amb baralles habituals, derivades del procés d'aprenentatge de la convivència. Davant d'això, les seves actuacions són parlar amb els infants implicats, recordar les normes, establir límits o utilitzar eines expressives com el dibuix. D'altra banda, altres mestres expliquen que sí que han detectat senyals d'assetjament i la seva actuació va ser establir un protocol: observació activa, comunicació amb les famílies i amb l'equip educatiu, conversacions individuals i grupals i activitats específiques per treballar valors com l'empatia i el respecte.

Seguidament, es va preguntar a les mestres quins són els principals reptes a l'hora de treballar els valors, a través dels contes. Algunes van destacar, el problema que enfronten els infants per posar-se en la pell dels personatges, mentre que altres van remarcar la falta de temps per proporcionar una explicació d'alta qualitat o el fet que alguns infants no aconsegueixen entendre el valor que s'amaga en la història.

Finalment, la possible relació entre el treball dels contes i la prevenció de l'assetjament escolar, tres docents van coincidir en el fet que, encara que els contes no constitueixen una solució única, sí que poden exercir un rol fonamental. Faciliten que els infants fomentin l'empatia, comprendre les repercussions dels seus actes i reflexionin sobre com comportar-se de manera adequada amb els de més. Una de les mestres, però, va precisar que els relats en si mateixos no basten, i que cal enriquir-los amb activitats, diàlegs i un seguiment constant per a aconseguir un canvi autèntic i perdurable.

4.2.1. Taula resum de les entrevistes a les mestres d'educació infantil

Llegenda	
	Coincidències
	Diferències

Taula 7. Taula resum de les entrevistes d'educació infantil. Font: elaboració pròpia

PREGUNTES	MESTRA 1	MESTRA 2	MESTRA 3	MESTRA 4
1. Què et va motivar a dedicar-te a l'educació infantil?	Vocacional	Vocacional	Vocacional	Feina gratificant, perquè els acompanyes en el seu creixement i contribueixes en el seu desenvolupament.
2. Quina importància li dones a la lectura de contes a l'aula?	Molta, perquè desenvolupen actituds i valors com el respecte, l'escolta activa i aprenentatge de la lectoescriptura.	Molta, ajuda al seu desenvolupament integral, a expressar emocions, potenciar la imaginació, l'escolta activa, transmetre valors, introduint als infants en lectoescriptura.	Molta, s'hauria de buscar cada dia una estona per explicar un	Eina pedagògica fonamental pel seu desenvolupament global. Amplien el seu vocabulari, estimulen la imaginació, afavoreixen el desenvolupament de l'empatia i permeten treballar les emocions.
3. Acostumes a treballar contes que incloguin valors com	Sí. A la franja d'educació emocional s'aprofita per treballar-lo, però hauria	Sí. Normalment, dediquem un cop a la setmana a la tarda a explicar aquests contes. I si	Sí. De fet, cada dia n'hi ha més contes que treballen tots aquests valors.	Sí. Una tarda sencera es dedica a la franja d'educació emocional i és en aquestes

el respecte, l'empatia i la resolució de conflictes?	d'estar present en qualsevol moment.	hi ha temps dediquem més dies a treballar-los.		sessions que treballen aquests tipus de contes. Però amb una tarda només no donem l'abast i solem fer més sessions.
4. Segons la teva experiència, com reaccionen els infants quan tracten temes com el respecte, el conflicte i l'empatia?	Reaccionen bé , s'identifiquen amb els personatges i expressen opinions sobre el que està bé i el que no.	Bé , sovint fan connexions del relat amb coses que han viscut a l'aula o a casa.	Bé , els agrada perquè són coses que els afecten directament a ells i elles. Aleshores fan comentaris sobre les seves vivències personals relacionades.	Al principi alguns infants no entenen el missatge , però amb el diàleg després del conte van agafant consciència.
5. Has observat canvis en el comportament dels infants després de treballar amb contes relacionats amb valors? Quins?	Sí , s'observa que els infants són més respectuosos i tenen més facilitat per compartir.	No he notat grans canvis immediats en el comportament, però crec que els contes van deixant una empremta que es veu amb el temps.	Sí , aprenen a diferenciar el que és ser una persona bona i una persona dolenta . A més, resolen millor els conflictes entre ells i elles.	Sí , tenen un impacte positiu, els infants milloren l'empatia, l'ajuda i el respecte cap als altres (comencen a comprendre millor que és bo i dolent).
6. Quines estratègies utilitzes per fomentar l'empatia i el respecte entre els infants a la teva aula?	Per mitjà de normes d'aula visuals, el recordatori d'aquestes, les estones d'assemblea i el joc del role playing també pot ajudar.	Fer assemblees per explicar el que els molesta o no els agrada... Treballar les emocions i l'escolta activa . Activitat: " Com em sento "	Fer una assemblea amb tot el grup , es reflexiona sobre el que ha passat, com s'ha sentit implicats, que podrien millorar...	Escolta activa, assemblea amb tot el grup , moments per treballar les emocions, com se senten i per què d'aquest sentiment.

<p>7. Has detectat alguna situació de conflicte o indici d'assetjament escolar a la teva aula? Si és així. Em podries dir com has actuat?</p>	<p>Assetjament escolar com a tal no. Situacions d'infants que es molesten o barallen sí. Actuació: parlar individual amb l'infant, que facin un dibuix de com s'han sentit, intento que demani disculpes.</p>	<p>Assetjament escolar no. Infants que es barallen sempre n'hi ha. Actuació: parlar individualment amb l'infant, recordar-li les normes i establir uns límits. De vegades cal demanar ajuda a la família per treballar conjuntament.</p>	<p>Sí, he identificat un cas d'assetjament escolar. Actuació: conversar amb l'infant afectat, després vaig examinar qui estava involucrat en aquestes actituds i en quins llocs ocorrien. Vaig conversar amb els infants involucrats molt seriosament. També vaig dissenyar activitats per promoure un bon ambient a l'aula, emprant jocs com l'empatia i el respecte. Per últim, ho vaig explicar a l'equip educatiu i a les famílies.</p>	<p>Sí, he identificat un cas d'assetjament escolar. Actuació: Parlar amb la víctima i observar les interaccions per a comprendre el que estava passant. Fet això vaig parlar amb els infants involucrats. Després fer assemblees i explicar contes i jugar a jocs que fomentaran l'empatia i el respecte. Finalment, comunicar-ho a les famílies i a l'equip educatiu.</p>
<p>8. Penses que és important la lectura de contes a infantil per treballar els valors des d'edats primerenques?</p>	<p>Sí, pel caràcter lúdic i engrescador.</p>	<p>Sí, recurs educatiu imprescindible</p>	<p>Sí, eina molt valuosa, perquè els infants s'acostumen a sentir-se reflectits i les comparen amb coses que els hi ha passat.</p>	<p>Sí, important que experimentin diferents emocions, que prenguin consciència i aprenguin a expressar-les i a regular-les de forma adequada. I tot aquest treball es fa amb el suport dels contes.</p>

<p>9. Quin creus que és el rept més gran a l'hora de treballar els valors mitjançant els contes a l'educació infantil?</p>	<p>Que els infants siguin capaços de posar-se al lloc dels personatges i identificar les emocions que viuen.</p>	<p>De vegades els infants s'enganxen a la història, però no acaben de captar el valor que hi ha al darrere.</p>	<p>La falta de temps per a poder fer una explicació de qualitat cada dia.</p>	<p>Que els alumnes mostrin empatia pels personatges i entenguin la situació que viuen a cada història</p>
<p>10. En la teva experiència, creus que treballar els valors a través dels contes pot reduir l'aparició de conductes relacionades amb l'assetjament escolar? Per què?</p>	<p>Sí, crec que treballar els valors amb contes ajuda molt, perquè els infants entenen millor què està bé i què no, i això pot prevenir situacions d'assetjament.</p>	<p>Els contes poden ajudar, però per si sols no són suficients; cal complementar-los amb activitats i converses constants perquè realment hi hagi un canvi de comportament.</p>	<p>Sí, penso que els contes són una eina molt útil per transmetre valors com el respecte i l'empatia, i això fa que hi hagi menys conductes negatives entre els nens i les nenes.</p>	<p>Sí, perquè els contes permeten que els infants es posin a la pell dels altres i reflexionin sobre com tractar bé als companys i les companyes.</p>

5. DISCUSSIÓ

Els resultats obtinguts després de la intervenció indiquen un progrés considerable en el creixement emocional dels infants, es reflecteix tant en les observacions com en la informació recollida pels gràfics. Aquest avanç és particularment visible en la millora de la consciència emocional, l'empatia i la gestió de conflictes, a més de la implementació de conductes col·laboratives i respectuoses en l'entorn educatiu.

Aquests resultats poden atribuir-se en general a l'ús dels relats com a instrument d'ensenyament, tal com sostenen diversos autors. Segons, Puig i García (2015) la lectura de contes en un mitjà efectiu per educar en valors, ja que permet als infants entendre que existeixen diverses formes d'interpretar el món, promovent d'aquesta manera el respecte per les diferències i l'empatia cap als de més. Aquesta idea es manifesta en, l'augment de la sensibilitat emocional detectada en el col·lectiu i en la creixent habilitat dels infants, per reconèixer i gestionar les seves pròpies emocions, especialment en situacions de conflicte.

A més, Izquierdo (2017) argumenta que la literatura infantil posseeix un alt potencial educatiu i es converteix en un potent recurs didàctic, per a impartir valors i principis. Els resultats obtinguts corroboren aquest postulat, ja que després de les sessions de lectura s'ha observat una adopció més freqüent de conductes solidàries, col·laboratives i no agressives entre els nens i les nenes. Encara que, en alguns aspectes com la gestió respectuosa dels conflictes, el progrés ha estat més discret, es pot sostenir que la intervenció ha generat un efecte clarament beneficiós en la dinàmica de relacions a l'aula.

Pel que fa a les respostes obtingudes en les entrevistes, aquestes reflecteixen una perspectiva conjunta, sobre la importància dels contes en la difusió de valors com l'empatia, el respecte i la solució de problemes. Aquesta coincidència mostra una visió positiva i comú entre les mestres, sobre l'efectivitat d'aquest recurs educatiu. No obstant això, també s'ha observat certes discrepàncies, particularment amb relació a la comprensió del missatge per part dels infants i la rapidesa amb què ocorren els canvis de comportament.

Aquestes diferències indiquen que, encara que els relats són una eina molt valuosa, han de ser complementats amb altres recursos com el diàleg, les assemblees i activitats complementàries per generar un efecte autèntic i perdurable. Per tant, el treball amb contes pot promoure actituds més empàtiques i col·laboratives, tanmateix, és important

el suport actiu del professorat per assegurar que el missatge arribi i es transformi en accions concretes dins de l'aula.

Així, doncs, els resultats obtinguts responen positivament a la pregunta d'investigació, ja que indiquen que la lectura de contes amb valors pot tenir un impacte considerable en la postura dels infants enfront de les circumstàncies vinculades com l'empatia, el respecte i la resolució de conflictes. Aquest pronòstic és molt important perquè enforteix la noció que la narrativa infantil pot funcionar com un instrument de prevenció, enfront de comportaments que poden derivar en situacions d'assetjament escolar. A més, concorden amb el que anticipava abans de començar la intervenció: que els relats, complementats amb conversacions i activitats poden provocar reflexions profundes en els infants i promoure conductes positives en el grup.

6. CONCLUSIONS

Aquest treball de recerca ha tingut com a objectiu general, analitzar com la lectura de contes que promouen valors com l'empatia, el respecte i la resolució de conflictes pot contribuir a la prevenció de l'assetjament escolar en nens i nenes de 4-5 anys. A través, d'una rúbrica observacional, una proposta d'intervenció i entrevistes a diferents docents, s'ha pogut comprovar que la lectura de contes amb valors promou actituds positives entre els infants i pot funcionar com a instruments preventius enfront de circumstàncies d'agressivitat, manca d'empatia o de rebuig.

Pel que fa als objectius específics es pot afirmar que s'ha observat una disminució significativa en els comportaments agressius i de rebuig en quantitat d'infants participants. No obstant això, no s'han eliminat totalment, les postures negatives han reduït particularment en els moments després de la lectura i la reflexió conjunta dels relats. També en un altre objectiu específic, s'ha vist que els infants mostren una millora en la verbalització de les emocions i en les actituds empàtiques, especialment quan les narracions treballades representaven situacions properes a la seva realitat. Han assolit identificar les emocions dels diferents personatges i vincular-les amb vivències personals o del grup. En relació amb l'últim objectiu específic, que té a veure amb la percepció de les mestres sobre la lectura de contes com a eina per a la transmissió de valors i prevenció de l'assetjament escolar, totes han coincidit que valoren de manera molt positiva la utilització dels relats com un recurs pedagògic. Creuen que és un instrument accessible,

proper als infants amb un enorme potencial per transmetre valors de forma significativa. Tot i això, hi ha una mestra opina que per a prevenir l'assetjament escolar amb contes no són suficients i cal complementar-los amb activitats, converses i altres recursos constants perquè realment hi hagi un canvi de comportament.

Quant a la pregunta d'investigació plantejada, es pot concloure que s'ha assolit proporcionant una resposta raonada i afirmativa. La lectura de contes que tracten els valors que es mencionen, quan s'acompanyen d'assemblees i reflexió, impacta de manera afirmativa en les actituds dels nens i les nenes, promovent una major empatia, expressió emocional més efectiva i una reducció de comportaments d'agressivitat. Encara que els resultats no puguin generalitzar-se completament, es mostra una clara tendència que apunta al potencial d'aquesta pràctica com a mitjà per a prevenir l'assetjament escolar en etapes primerenques.

Des del punt de vista de reflexió, aquest estudi ha demostrat que l'educació en valors no potser reglada en moments puntuals en l'aula, sinó que ha de ser un component essencial d'una pràctica pedagògica consistent i transversal. En aquest context, la lectura de contes s'ha evidenciat com un recurs potent, proper als infants i de gran rellevància, no només pel seu contingut narratiu i sentimental, sinó també perquè promou la construcció de llaços, l'obtenció d'habilitats socials fonamentals i l'autoexploració emocional.

En el transcurs d'aquest estudi, han aparegut diverses dificultats teòriques i metodològiques que han influït de manera parcial. En primer lloc, un dels reptes més significatius ha sigut la manca de bibliografia enfocada a l'assetjament escolar durant l'etapa d'educació infantil. Per superar aquest obstacle, s'ha decidit entendre conceptes i resultats dels estudis en etapes posteriors, ajustant-les de forma crítica i rigorosa a les particularitats pedagògiques i evolutives dels infants de 3 a 6 anys. Aquesta falta de referències bibliogràfiques no només representa un obstacle per a la persona que investiga, sinó que també mostra una certa invisibilització del fenomen en edats primerenques. Encara que, l'assetjament cap als infants no es presenti amb la mateixa intensitat, això no implica que no n'hi hagi. L'assetjament pot manifestar-se de diferents maneres, com ara, rebuig, exclusió social, agressions habituals... I es requereix una major conscienciació i capacitació de la comunitat educativa per identificar-lo a temps i intervenir.

Un altre obstacle que s'ha vist, ha sigut en la part metodològica, pel que fa a la limitació temporal, ja que treballar amb canvis d'actitud i valors en infants requereix de molt temps, per a poder fer un treball constant i transversal. També la mateixa escola va tenir dificultats respecte a l'organització i el calendari establert. Tanmateix, amb aquestes dificultats, durant el temps que vaig estar, vaig observar senyals evidents del progrés positiu, tals com una major habilitat per expressar emocions, un augment en les actituds d'escolta i respecte, entre d'altres. Aquestes evidències, encara que, inicials, suggereixen un efecte considerable dels contes com una eina educativa.

Una altra dificultat que vaig detectar, va ser la variabilitat en la implicació activa dels infants, que es veu afectada per elements emocionals, familiars, etc. Aquesta heterogeneïtat exigint una adaptació i flexibilitat en les dinàmiques i una observació atenta per recollir respostes rellevants, sense obligar la interacció ni modificar la naturalitat pròpia d'aquestes edats.

Seguidament, un altre repte significatiu va ser la recollida d'informació a través de les entrevistes a les mestres, particularment en relació amb la disponibilitat de temps de l'equip educatiu i també vaig presenciar la necessitat de crear un ambient de confiança per aconseguir respostes detallades i sinceres, tot i que, hi havia moments d'incomoditat a l'hora de parlar sobre aspectes com l'assetjament escolar. Per tal de superar aquestes barreres comunicatives, es va decidir adoptar una postura empàtica, no arbitrària, respectuosa, fent preguntes obertes formulades amb cura. Aquesta tàctica va ajudar a generar més confiança i reflexió, això va fer que les mestres poguessin compartir les seves opinions valuoses i experiències útils per a la recerca.

Tot i aquests obstacles, l'estratègia de mantenir una actitud receptiva, adaptable i enfocada en l'infant com una persona activa en el seu aprenentatge ha assolit reduir els impactes dels obstacles, potenciant simultàniament la qualitat humana i educativa de la investigació. Aquestes dificultats han aportat una perspectiva més realista i crítica, sobre la complexitat del treball educatiu en valors, durant l'etapa d'educació infantil.

D'altra banda, de cara a futures investigacions, es considera essencial estendre l'àmbit temporal i territorial de l'estudi per aconseguir resultats més sòlids i generalitzables. Una de les millores més significatives seria prolongar el temps d'intervenció, ja que facilitaria l'observació del progrés dels infants a mitjà i a llarg termini i es podrà avaluar si les modificacions en els valors i les actituds es mantenen al llarg del temps. Així mateix,

seria enriquidor implementar la proposta en diversos entorns educatius, amb diferents característiques socioculturals, per contrarestar com els relats impacten en diverses realitats i si és necessari ajustar els continguts o l'orientació.

Una altra aproximació de com es podria millorar la recerca o avançar més, seria complementar la investigació amb més instruments, com per exemple, qüestionaris quantitatius, grups de discussió amb famílies... També, seria interessant desenvolupar o implementar un projecte transversal de centre centrat en la lectura de contes amb valors, involucrant a tot l'equip educatiu, per observar com aquesta metodologia pedagògica pot establir-se com un recurs estable i integrat en la pràctica docent.

A més a més, seria a profitós explorar en profunditat quina classe de contes són més eficaços, per promoure la interiorització dels valors i prevenir situacions d'assetjament escolar. Finalment, es podria investigar la connexió entre lectura de relats i altres dimensions de l'educació emocional, com el maneig de la ira o la construcció d'una identitat positiva, l'autoestima, aportant a una educació completa de l'infant des de la seva primerenca infància.

Des d'una perspectiva personal i reflexiva, aquesta recerca ha sigut molt valuosa per la meva formació. Ha implicat un procés profund d'investigació i anàlisi crítica, on m'he adonat que l'assetjament escolar és un tema de gran rellevància i que requereix de tractar-lo des d'educació infantil. He descobert que explicar contes no només ensenya valors, sinó que també s'observen relacions d'amistat, sense rebuig, ni exclusió social, i això pot crear moments per conversar i reflexionar, el que ajuda a formar un ambient en l'aula que sigui respectuós i empàtic. A més, aquest treball m'ha permès desenvolupar millor les habilitats, com ara, dialogar amb els professionals de manera col·laborativa, escoltar activament i observar amb un propòsit educatiu.

En definitiva, concloc que la lectura de contes per a infants potser un recurs poderós per ensenyar valors, evitar conflictes i fomentar una vida en comunitat més justa i comprensiva, sempre que s'utilitzin de manera intencional, consistent i a llarg termini. Aquesta recerca no només ha proporcionat informació, sinó que també ha reafirmat el meu desig de ser mestra i la meva dedicació a una educació que sigui conscient de les emocions, que impulsi canvis i que sigui inclusiva.

7.REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alonso, M. Á., i Tomás, X. (2016). Manual del BULLYING. NG EDICIONS
- Ávila Barrio, M. (2023). Plan de intervención acoso escolar “bullying”.
- Ayala, A. (2024). ¡No al acoso escolar! Educación 3.0, Educaria, 53, 28-49.
- Barranco-Romero, C. (2018). Estudio del Bullying en el segundo ciclo de Educación Infantil.https://crea.ujaen.es/bitstream/10953.1/8098/1/Barranco_Romero_Cristina_TFG_Educacin_Infantil.pdf
- Bellido, A. G. (2015). Programa TEI “tutoría entre iguales”. *Innovación educativa*, (25).
- Belloso, J. J. C., i Peñalver, J. G. (2017). Relación entre el bullying, autolesiones, ideación suicida e intentos autolíticos en niños y adolescentes. *Revista de estudios de Juventud*, (115), 207-218.
- Bisquerra, R. (2004). *Metodología de la investigación educativa*. La Muralla.
- Borgia, L. G., i Myers, J. J. (2010). Cyber Safety and Children's Literature: A Good Match for Creating Classroom Communities. *Illinois Reading Council Journal*, 38(3).
- Boske, C., i Osanloo, A. (Eds.). (2016). *Students, teachers, and leaders addressing bullying in schools*. Springer.
- Buckler, S., i Moore, H. (2023). *Essentials of research methods in education*. SAGE Publications.
- Briones-Zambrano, F. G. (2020). Autoestima y acoso escolar en educación media pública y privada de lima metropolitana: artículo de investigación. *REVISTA CIENTÍFICA MULTIDISCIPLINARIA ARBITRADA YACHASUN-ISSN: 2697-3456*, 4(7), 45-57.
- Canales, M. U., i Torres, F. R. (2019). Bullying, acoso escolar. Definición, prevalencia y propuestas de actuación. *Episteme. Revista de Estudios Socioterritoriales*, 11(2), 107-128.
- Cano, E., (2015). LAS RÚBRICAS COMO INSTRUMENTO DE EVALUACIÓN DE COMPETENCIAS EN EDUCACIÓN SUPERIOR: ¿USO O ABUSO?. Profesorado. *Revista de Currículum y Formación de Profesorado*, 19(2), 265-280.

- Caruana, A. i Tercero, M. P. (Coords.) (2011). *Cultivando emociones: educación emocional de 3 a 8 años*. Valencia: Conselleria de Cultura, Educació i Esport (Generalitat Valenciana). Consultat el 21 de desembre de 2024 en: http://www.lavirtu.com/eniusimg/enius4/2012/06/adjuntos_fichero_695712_f85_eecff7d7e5afb.pdf
- Cerezo, F., Calvo, A., Sánchez, C., Monjas, M., & Álvarez, D. (2015). *La violencia en las relaciones entre escolares. Claves para entender, evaluar e intervenir en bullying*. Barcelona, Horsori.
- D'Educació, D. (2018, desembre). *Indicadors de coneixement o sospita d'una situació d'odi i discriminació*. Gencat.cat. <https://xtec.gencat.cat/web/.content/centres/projeducatiu/convivencia/protocols/conductes-odi-discriminacio/documents/17-indicadors.pdf>
- d'Educació, D. (2024). Protocol d'actuació davant de qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu. <https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/protocols/actuacio-davant-violencia-ambit-educatiu/protocol-actuacio-davant-violencia.pdf>
- [del Moral Arroyo, G., Relinque, C. S., & Ochoa, G. M. \(2012\). Roles de los iguales y bullying en la escuela: un estudio cualitativo. *Revista de Psicología y Educación*,](#)
- Díaz-Bravo, L., Torruco-García, U., Martínez-Hernández, M., i Varela-Ruiz, M. (2013). La entrevista, recurso flexible y dinámico. *Investigación en Educación Médica*, 2(7), 162–167. [https://doi.org/10.1016/S2007-5057\(13\)72706-6](https://doi.org/10.1016/S2007-5057(13)72706-6)
- Domínguez, F. I. R., i Antequera, J. G. (2019). " Monité" como prevención del acoso escolar: una experiencia de aula. *Comunicación y Pedagogía: nuevas tecnologías y recursos didácticos*, (313), 30-35.
- Equipo Carrusel. (2014). Bullying preescolar: Cómo identificarlo y cómo detenerlo. *Revista Carrusel*. Recuperado de: <http://www.revistacarrusel.cl/bullyingpreescolar-como-identificarlo-y-como-detenerlo/>
- Fink, E., Deighton, J., Humphrey, N., & Wolpert, M. (2015). Assessing the bullying and victimisation experiences of children with special educational needs in

mainstream schools: Development and validation of the Bullying Behaviour and Experience Scale. *Research in Developmental Disabilities*, 36, 611–619.
<https://doi.org/10.1016/j.ridd.2014.10.048>

Franklin Martínez Mendoza. (2018). EL BULLYING SE GESTA EN LA ETAPA DE EDUCACIÓN INFANTIL. (3.ª ed., Vol. 1). *Estrella Polar*, 15–17.
www.waece.org

Garaigordobil, M., Martínez-Valderrey, V., i Machimbarrena, J. M. (2017). Intervención en el bullying y cyberbullying: Evaluación del caso Martín. *Revista de Psicología Clínica con Niños y adolescentes*, 4(1), 25-32.

Garcés Girón, L., & Claver Turiégano, E. (2018). El bullying desde sus raíces en infantil: detección y prevención.

Garchitorena García, C. (2017). *Análisis sobre los programas de acoso* (Bachelor's thesis).
https://accedacris.ulpgc.es/bitstream/10553/24719/4/0740346_00000_0000.pdf

García, M. V. (2003). La educación emocional: conceptos fundamentales. *Sapiens. Revista universitaria de investigación*, 4(2), 0.
<https://www.redalyc.org/pdf/410/41040202.pdf>

Goleman, D. (2012). *Inteligencia emocional*. Editorial Kairós.

Hamodi Galán, C., i Jiménez Robles, L. (2018). Modelos de prevención del bullying: ¿qué se puede hacer en educación infantil?. *IE Revista de investigación educativa de la REDIECH*, 9(16), 29-50.

Hernández, S. C. F. (2022). El bullying y los factores psicológicos que influyen en el agresor y el agredido.

Hernández-Sampieri, R., i Mendoza, C. (2020). *Metodología de la investigación: las rutas cuantitativa, cualitativa y mixta*. Hogh, A., Hansen, Å. M., Mikkelsen, E. G., & Persson, R. (2012). Exposure to negative acts at work, psychological stress reactions and physiological stress response. *Journal of psychosomatic research*, 73(1), 47-52.

Izquierdo Sandonís, A. I. (2017). El acoso escolar: propuesta de intervención a través de la educación emocional y en valores.

<https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/26843/TFGG2581.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Jiménez García, E. (2018). La enseñanza de valores a través de los cuentos infantiles.

<https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/34384/TFG-O-1466.pdf>

Jiménez Robles, L. (2017). La prevención del bullying en Educación Infantil.

Jiménez, S. Y., i Rublo, E. L. (2014). Textos literarios para la prevención del acoso. *Revista INFAD de Psicología. International Journal of Developmental and Educational Psychology*, 5(1), 313-318. <https://doi.org/10.17060/ijodaep.2014.n1.v5.688>

Jordi Collell, i Carme Escudé. (2022). EL ACOSO ESCOLAR DESDE UN ENFOQUE RESTAURATIVO UNA INTERVENCIÓN BREVE Y ESTRATÉGICA PARA MODIFICAR LA ARQUITECTURA SOCIAL DEL GRUPO CLASE A PARTIR DEL CUESTIONARIO CESC. *I*, 31–34.

Joya, R. (2015). Protocolo de actuación en situaciones de bullying.

Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: a critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological bulletin*, 140(4), 1073. <https://doi.org/10.1037/a003518>

Lacasa, C. S., i Ramírez, F. C. (2010). Variables personales y sociales relacionadas con la dinámica bullying en escolares de Educación Primaria. *Electronic journal of research in educational psychology*, 8(3), 1015-1032.

Machimbarrena, J., Gonzales, J., y Garaigordobi, M. (2019). Variables familiares relacionadas con el bullying y el ciberbullying: una revisión sistemática. <https://www.redalyc.org/journal/801/80162885003/html/>

Martínez, A. B. (2021). EL BULLYING A L'EDUCACIÓ INFANTIL [Universitat Rovira i Virgili]. <https://repositori.urv.cat/fourrepopublic/search/item/TFG%3A3557>

Martínez, M. C. (2010). Bullying o acoso escolar. *Pedagogía Magna*, 9, 20-26
Merino Rubio, N. (2020). Prevención del bullying o acoso escolar en Educación Infantil: una propuesta didáctica.

<https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/46226/TFGL2745.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Morales-Ramírez, M. E., i Villalobos-Cordero, M. (2017). El impacto del bullying en el desarrollo integral y aprendizaje desde la perspectiva de los niños y niñas en edad preescolar y escolar. *Revista Electrónica Educare*, 21(3), 1-20.
- Navarro et al., (2015). The Impact of Cyberbullying and Social Bullying on Optimism, Global and School-related Happiness and Life Satisfaction among 10-12-year-old Schoolchildren. *Applied Research in Quality of Life*, 10(1), 15-36.
- Ortega Miranda, E. G. (2018). Alteraciones psicológicas asociadas a la obesidad infantil. *Revista medica herediana : órgano oficial de la Facultad de Medicina "Alberto Hurtado", Universidad Peruana Cayetano Heredia, Lima, Peru*, 29(2), 111. <https://doi.org/10.20453/rmh.v29i2.3352>
- Ortega, R., i Monks, C. (2005). Agresividad injustificada entre preescolares. *Psicothema*, 453-458.
- Puig Rovira, J. M., i García, X. M. (2015). Para un currículum de educación en valores. *Folios*, (41), 7-22.
- Suárez, D. J. D. (2013). *¡ Tienes las herramientas! ¡ Aprende a utilizarlas! Estrategias y consejos para maestros, padres y estudiantes: Para un efectivo proceso de enseñanza aprendizaje*. Palibrio.
- Sallán, J. G., Asparó, C. A., i García, B. P. S. (2013). El «bullying» escolar. Consideraciones organizativas y estrategias para la intervención. *Educación XXI*, 16(1), 19-38.
- Gordillo, J. J., i Perera Rodríguez, V. H. (2010). LA RÚBRICA COMO INSTRUMENTO PEDAGÓGICO PARA LA TUTORIZACIÓN Y EVALUACIÓN DE LOS APRENDIZAJES EN EL FORO ONLINE EN EDUCACIÓN SUPERIOR. *Pixel-Bit. Revista de Medios y Educación*, (36), 141-149.
- Urra Canales, M. (2017). Bullying, acoso escolar. Definición, roles, prevalencia y propuestas de actuación. <https://revistas.usantotomas.edu.co/index.php/episteme/article/view/6116>.

- Vallés Santolaria, L., i Benabarre Ciria, S. (2019). Propuesta de prevención del bullying mediante la educación emocional. *Trabajo de fin de grado*. Universidad de Zaragoza. Recuperado de <https://zaguan.unizar.es/record/84958/files/TAZ-TFG-2019-3554.pdf>.
- Veiga, J. M. (2020). Acoso escolar. José Manuel Ferro Veiga.
- Viscardi, N. (2011). Programa contra el acoso escolar en Finlandia: un instrumento de prevención que valora el respeto y la dignidad. *Construção Psicopedagógica*, 19(18), 12-18.
- Volk, A. A., Dane, A. V., i Marini, Z. A. (2014). What is bullying? A theoretical redefinition. *Developmental Review*, 34(4), 327–343. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2014.09.001>
- Yubero, S., Larrañaga, E. ., Navarro, R., & Sánchez-García, S. (2022). Literatura para la prevención del bullying en las primeras etapas de la educación escolar. *Ocnos*, 21(2). https://doi.org/10.18239/ocnos_2022.21.2.3133
- Wade, R., Shea, J. A., Rubin, D., & Wood, J. (2014). Adverse childhood experiences of low-income urban youth. *Pediatrics*, 134(1). <https://doi.org/10.1542/peds.2013.2475>
- Westerveld Fernández, R. (2017). La importancia de trabajar la autoestima en el aula infantil como pre-vención del bullying. *Psychology*, 66(4), 447–456.

8. ANNEXOS

Annex 1: Qüestionari CESC a infantil per detectar

CESC- Conducta i Experiències Socials a Classe (EI)

Barreja grups a P5

Collell, J. i Escudé, C. (2018). Full per a l'examinador.

Material: Full DIN-A3 amb les fotos en color, mida carnet i numerades de tots els alumnes de l'aula. Full de respostes per a cada alumne.

Procediment: A nivell individual es demana a l'infant que senyali tres companys i/o companyes que compleixin l'ítem i l'aplicador ho anota en el lloc corresponent del full de respostes.

Preguntes per a l'Ed. Infantil (5 ítems)

1. **M'agrada:** Mira aquestes fotos dels companys de classe i assenyala els tres nens i nenes que t'agraden més, que t'agrada jugar amb ells, que t'agrada el que fan...
2. **No m'agrada:** Assenyala els tres nens i nenes que no t'agradin, que no t'agradi jugar amb ells, que no t'agraden les coses que fan... Potser t'agradin molts nens i nenes, ara has de triar els que no t'agraden.
3. **Ajuda:** Assenyala els tres nens i nenes que ajuden, fan coses bones per als altres, ajuden a fer amics, el van a buscar quan està sol, l'animen quan està trist, li diuen: *Vine a jugar amb nosaltres o no ploris*.
4. **Dóna empentes:** Assenyala els tres nens i nenes que peguen, donen empentes o puntades de peu, estiren els cabells, trenquen coses, o insulten, diuen paraulotes, criden i s'enfaden molt...
5. **Els meus amics / amigues?:** Assenyala els tres nens i nenes que són els teus millors amics.

CESC- Conducta i Experiències Socials a Classe (EI)

NOM: _____ NÚMERO: _____

DATA: _____ NEN NENA

CLASSE: _____

.....

1 M'AGRADA _____

2 NO M'AGRADA _____

.....

3 AJUDA _____

4 DÓNA EMPENTES _____

.....

5 ELS MEUS AMICS _____

.....

Annex 2: Rúbrica observacional completa

RÚBRICA OBSERVACIONAL ABANS DE FER LA PROPOSTA D'INTERVENCIÓ

CRITERIS D'OBSERVACIÓ	MAI	A VEGADES	SEMPRE
Mostra empatia cap els companys i les companyes quan estan tristos o molestos.	No reacciona ni fa cap acció quan un company companya està trist o molestat.	De tant en tant mostra algun gest o acció quan un company o companya està trist o molestat.	Té una actitud empàtica i proactiva per consolar o ajudar als companys i les companyes quan estan tristos o molestos.
Nombre d'infants	6	9	4
Identifica correctament les seves emocions en situacions de conflicte.	No sap expressar què sent o mostra confusió davant del que li passa en un conflicte.	Identifica algunes emocions bàsiques en conflictes però amb ajuda.	Identifica de manera clara i autònoma les emocions que experimenta en situacions de conflicte.
Nombre d'infants	4	8	7
Reconeix i respecta les emocions dels altres	No sol reconèixer les emocions dels altres ni adapta el seu comportament en conseqüència.	A vegades reconeix les emocions dels altres, però no sempre actua en conseqüència.	Mostra constantment respecte cap a les emocions dels altres i adapta el seu comportament a aquestes.
Nombre d'infants	6	8	5
Gestiona els conflictes de manera respectuosa i sense agressivitat	No intenta resoldre els conflictes de manera respectuosa i sovint	L'infant intenta resoldre els conflictes sense agressivitat en	L'infant resol els conflictes de manera pacífica i amb estratègies assertives, demostrant autonomia.

	necessita intervenció externa.	algunes situacions, però necessita suport extern.	
Nombre d'infants	5	9	5
Participa activament en activitats de grup sense excloure a ningú	No participa o evita interactuar amb el grup, excloent-se a si mateix o als altres.	Participa en activitats de grup, però sovint es mostra distant o exclou a algú de forma puntual.	Es mostra actiu i inclou en les activitats de grup, afavorint la participació de tothom.
Nombre d'infants	3	11	5
Evita fer comentaris o accions que puguin ferir els altres	No té cura de ferir els altres amb les seves paraules o accions.	De tant en tant fa algun comentari o acció inadequada.	No fa comentaris o accions que poden molestar o ferir els altres.
Nombre d'infants	4	9	6
Evita manifestar conductes agressives cap els seus companys i companyes	No mostra voluntat de canvi per reduir les conductes agressives (físicament o verbalment) cap als infants.	L'infant presenta algunes conductes agressives, però de manera ocasional i amb certa predisposició a canviar.	L'infant no manifesta conductes agressives i mostra una actitud oberta i respectuosa cap als altres.
Nombre d'infants	3	11	5
Mostra actituds de col·laboració i suport cap els companys i companyes	No ofereix ajuda ni col·labora amb els companys en cap moment.	Ofereix ajuda o col·labora en moments puntuals.	Mostra actituds de col·laboració i ajuda activa cap als altres.

Nombre d'infants	3	9	7
------------------	---	---	---

RÚBRICA D' AVALUACIÓ DESPRÉS DE FER LA PROPOSTA D'INTERVENCIÓ

CRITERIS D'OBSERVACIÓ	MAI	A VEGADES	SEMPRE
Mostra empatia cap els companys i les companyes quan estan tristos o molestos.	No reacciona ni fa cap acció quan un company companya està trist o molest.	De tant en tant mostra algun gest o acció quan un company o companya està trist o molest.	Té una actitud empàtica i proactiva per consolar o ajudar als companys i les companyes quan estan tristos o molestos.
Nombre d'infants	3	7	9
Identifica correctament les seves emocions en situacions de conflicte.	No sap expressar què sent o mostra confusió davant del que li passa en un conflicte.	Identifica algunes emocions bàsiques en conflictes però amb ajuda.	Identifica de manera clara i autònoma les emocions que experimenta en situacions de conflicte.
Nombre d'infants	1	6	12
Reconeix i respecta les emocions dels altres	No sol reconèixer les emocions dels altres ni adapta el seu comportament en conseqüència.	A vegades reconeix les emocions dels altres, però no sempre actua en conseqüència.	Mostra constantment respecte cap a les emocions dels altres i adapta el seu comportament a aquestes.

Nombre d'infants	2	6	11
Gestiona els conflictes de manera respectuosa i sense agressivitat	No intenta resoldre els conflictes de manera respectuosa i sovint necessita intervenció externa.	L'infant intenta resoldre els conflictes sense agressivitat en algunes situacions, però necessita suport extern.	L'infant resol els conflictes de manera pacífica i amb estratègies assertives, demostrant autonomia.
Nombre d'infants	3	8	8
Participa activament en activitats de grup sense excloure a ningú	No participa o evita interactuar amb el grup, excloent-se a si mateix o als altres.	Participa en activitats de grup, però sovint es mostra distant o exclou a algú de forma puntual.	Es mostra actiu i inclúsiu en les activitats de grup, afavorint la participació de tothom.
Nombre d'infants	2	7	10
Evita fer comentaris o accions que puguin ferir els altres	No té cura de ferir els altres amb les seves paraules o accions.	De tant en tant fa algun comentari o acció inadequada.	No fa comentaris o accions que poden molestar o ferir els altres.
Nombre d'infants	2	7	10
Evita manifestar conductes agressives cap els seus companys i companyes	No mostra voluntat de canvi per reduir les conductes agressives (físicament o verbalment) cap als infants.	L'infant presenta algunes conductes agressives, però de manera ocasional i amb certa predisposició a canviar.	L'infant no manifesta conductes agressives i mostra una actitud oberta i respectuosa cap als altres.
Nombre d'infants	2	8	9

Mostra actituds de col·laboració i suport cap els companys i companyes	No ofereix ajuda ni col·labora amb els companys en cap moment.	Ofereix ajuda o col·labora en moments puntuals.	Mostra actituds de col·laboració i ajuda activa cap als altres.
Nombre d'infants	2	6	11

Annex 3: Recull d'entrevistes transcrites

Mestre 1

1. Què et va motivar a dedicar-te a l'educació infantil?

Ha estat vocacional. Des de ben petita ja jugava a fer de mestres amb les nines, m'ho passava bé.

2. Quina importància li dones a la lectura de contes a l'aula?

Li donaria molta importància ja que els infants desenvolupen actituds i valors com el respecte, el silenci i l'escolta activa. Per altra banda, és una bona manera d'introduir als infants a la lectoescriptura. És convenient que la mestra faci una bona selecció.

3. Acostumes a treballar contes que incloguin valors com el respecte, l'empatia i la resolució de conflictes?

A la franja d'educació emocional aprofitem per treballar-ho, tot i que hauria d'estar present en qualsevol moment.

4. Segons la teva experiència, com reaccionen els infants quan treballen contes que tracten temes com el respecte, el conflicte i l'empatia?

Normalment reaccionen de manera positiva i amb atenció davant qualsevol tipus de contes. Alguns es poden sentir identificats amb les escenes que succeeixen ja que es poden sentir identificats. És important fer una conversa final per parlar-ho.

5. Has observat canvis en el comportament dels infants després de treballar amb contes relacionats amb valors? Quins?

Sí, s'observa que els infants són més respectuosos i tenen més facilitat per compartir.

6. Quines estratègies utilitza per fomentar l'empatia i el respecte entre els infants a la teva aula?

Per mitjà de les normes d'aula visuals, el recordatori d'aquestes i les estones de reflexió en assemblea. El joc del ~~role playing~~ també pot ajudar.

7. Has detectat alguna situació de conflicte o indicatiu d'assetjament escolar a la teva aula? Si és així, em podries dir com has actuat?

Assetjament escolar com a tal no. Situacions d'infants que es molesten, s'empipen o barallen sí. Acostumo a reaccionar parlant amb els infants per conèixer el punt de vista. Intento buscar conseqüències com fer un dibuix, demanar perdó o ajudar al company.

8. Penses que és important la lectura de contes a infantil per treballar els valors des d'edats primerenques?

Sí, pel caràcter lúdic i engrescador.

9. Quin creus que és el repte més gran a l'hora de treballar els valors mitjançant els contes a l'educació infantil?

Que els infants siguin capaços de posar-se al lloc dels personatges i identificar les emocions que estan vivint.

10. En la teva experiència, creus que treballar els valors a través dels contes pot reduir l'aparició de conductes relacionades amb l'assetjament escolar? Per què?

Sí, crec que treballar els valors amb contes ajuda molt, perquè els infants entenen millor què està bé i què no, i això pot prevenir situacions d'assetjament.

Mestre 2

1. Què et va motivar a dedicar-te a l'educació infantil?

Des de petita ho volia ser, perquè m'agrada estar envoltada d'infants i poder ajudar-los en el seu desenvolupament. Em fascina i m'omple.

2. Quina importància li dones a la lectura de contes a l'aula?

Molta. **Són un gran recurs educatiu** pel desenvolupament integral dels nostres alumnes. Els contes són la millor manera de transmetre el gust per la lectura des de ben petits ; llegint-los, mirant-los amb ells. Aquesta estona es converteix en **un moment màgic** on infants i adults enfortim vincles i compartim històries, coneixements, vivències, emocions, valors,|..

Els contes són una **eina educativa** molt important per:

- Ajudar a expressar emocions, sentiments i identificar els dels altres.
- Potenciar la imaginació, la curiositat i la creativitat.
- Fomentar l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura.
- Desenvolupar la memòria, del vocabulari.
- Treballar l'escolta activa i la capacitat d'atenció.
- Transmetre valors i tradicions culturals.

3. Acostumes a treballar contes que incloguin valors com el respecte, l'empatia i la resolució de conflictes?

I tant, normalment un cop a la setmana per la tarda a explicar aquests contes. I si ens dona temps dediquem més dies a treballar-los. Ajuda als nens i nenes a entendre el món que ens envolta i a ampliar el seu coneixement. Ens ajuden a treballar d'una manera més lúdica i motivadora, que els aporta grans beneficis. Ajuden a la convivència. Els nens i nenes han d'aprendre a ser competents per viure i conviure d'acord amb uns valors fonamentals. A partir dels contes podem establir **converses** molt interessants a l'aula.

4. Segons la teva experiència, com reaccionen els infants quan treballes contes que tracten temes com el respecte, el conflicte i l'empatia?

Bé, sovint fan connexions del relat amb coses que han viscut a l'aula o a casa.

5. Has observat canvis en el comportament dels infants després de treballar amb contes relacionats amb valors? Quins?

No he notat grans canvis immediats en el comportament, però crec que els contes van deixant una petjada que es veu amb el temps.

6. Quines estratègies utilitzes per fomentar l'empatia i el respecte entre els infants a la teva aula?

Les situacions quotidianes a l'aula i al pati ofereixen moltes oportunitats per desenvolupar la consciència emocional. Reconèixer i comprendre les emocions dels altres ens permet connectar amb altres persones, entendre el seu punt de vista,... Crec que l'empatia és un element clau a l'hora de construir vincles saludables i per a la prevenció de l'assetjament i la violència. A l'aula m'agrada que els nens i nenes puguin expressar si alguna cosa no els hi agrada i aleshores ho parlem amb tot el grup a l'assemblea; per tal que no facin el que a ells no els hi agradaria que els hi fessin: molestar, pegar, prendre una joguina, etc. Treballen molt les **emocions** amb el grup classe, cada setmana, per mitjà d'un conte. Crec que l'**escolta activa** també és molt important treballar-la. També fem l'activitat de **Com em sento**? Els nens i nenes es miren al mirall i al voltant hi ha unes cares amb diferents emocions, content, enfadat, trist... Cada nen/a pot mirar-se al mirall i assenyala com se sent.

7. Has detectat alguna situació de conflicte o indici d'assetjament escolar a la teva aula? Si és així. Em podries dir com has actuat?

Situacions de conflictes sempre n'hi ha entre infants, ja que estan socialitzant-se i aprenen a viure en societat i de vegades no és fàcil. Veig que actualment moltes famílies no posen límits i normes als seus fills o filles i aleshores hi ha nens i nenes que a l'escola tenen més «conflictes», ja que no estan acostumats a seguir unes normes i uns límits clars. De vegades cal demanar **ajuda a la família** per tal de **treballar conjuntament** pel bon desenvolupament dels seus fills i filles. Aconsellant que tant a casa com a l'escola, cal establir-hi unes normes i uns límits pel bon desenvolupament dels nens i nenes.

8. Penses que és important la lectura de contes a infantil per treballar els valors des d'edats primerenques?

És una peça clau la lectura de contes a infantil per treballar els valors. Un recurs educatiu imprescindible.

9. Quin creus que és el repte més gran a l'hora de treballar els valors mitjançant els contes a l'educació infantil?

De vegades els infants s'enganxen a la història però no acaben de captar el valor que hi ha al darrere

10. En la teva experiència, creus que treballar els valors a través dels contes pot reduir l'aparició de conductes relacionades amb l'assetjament escolar? Per què?

Jo crec que els contes poden ajudar, però per si sols no són suficients; cal complementar-los amb activitats i converses constants perquè realment hi hagi un canvi de comportament.

Mestre 3

1. Què et va motivar a dedicar-te a l'educació infantil?

Des de molt petita em cridava molt l'atenció la feina de les meves mestres i volia ser com elles.

2. Quina importància li dones a la lectura de contes a l'aula?

Molta, crec que s'hauria de buscar cada dia una estona per a explicar-ne un.

3. Acostumes a treballar contes que incloguin valors com el respecte, l'empatia i la resolució de conflictes?

Sí, de fet crec que cada dia n'hi més contes que treballen tots aquests valors.

4. Segons la teva experiència, com reaccionen els infants quan treballen contes que tracten temes com el respecte, el conflicte i l'empatia?

Bé, els hi agraden molt perquè són coses que els afecten directament a ells/es. Aleshores fan comentaris sobre les seves vivències personals relacionades.

5. Has observat canvis en el comportament dels infants després de treballar amb contes relacionats amb valors? Quins?

Sí, aprenen a diferenciar el que és ser una persona bona i una persona dolenta. A més, resolen millor els conflictes entre ells i elles.

6. Quines estratègies utilitzes per fomentar l'empatia i el respecte entre els infants a la teva aula?

A més a més de l'explicació de contes, i la conversa posterior que és molt important, sempre que hi ha un conflicte es tracta de parlar amb tot el grup, es reflexiona sobre el que ha passat com s'han sentit els implicats, com han actuat, com ho podrien fer millor...

7. Has detectat alguna situació de conflicte o indicati d'assetjament escolar a la teva aula? Si és així. Em podries dir com has actuat?

Sí, he identificat un cas d'assetjament escolar en la classe. Havia un nen que, constantment, rebia burles per uns certs companys, especialment durant el joc lliure i en les hores del pati. Li deien coses que li provocaven malestar, ho exclouïen de les activitats i, en uns certs moments, fins i tot li havien ocultat els materials que requeria per a treballar.

Quan vaig comprendre la situació vaig actuar d'immediatament. Primer, vaig conversar amb el nen afectat per a brindar-li el meu suport i garantir que se sentís oïda i resguardat. Després, vaig examinar detingudament les interaccions per a determinar de manera precisa qui estava involucrat en aquestes actituds i en quins instants ocorrien.

Vaig conversar amb els nens involucrats per a assistir-los en la comprensió de la serietat de la circumstància i fomentar elements com l'empatia i el respecte. A més, vaig dissenyar activitats en grup per a promoure la unitat i el bon ambient a l'aula, emprant relats, jocs i exercicis sobre la rellevància del respecte cap als altres.

Finalment, vaig reportar la situació a l'equip educatiu i a les famílies, perquè tots estiguin informats i poguéssim actuar de manera conjunta. Addicionalment, vaig continuar realitzant un seguiment pròxim per a garantir que el nen afectat se sentís segur i integrat en el grup.

8. Penses que és important la lectura de contes a infantil per treballar els valors des d'edats primerenques?

Crec que la lectura d'aquests tipus de contes és una eina molt valuosa a l'aula. Els nens acostumen a veure's reflectits en les situacions dels personatges, les comparen amb coses que els hi ha passat a ells/es i veuen formes de solucionar els conflictes o problemes que poden tenir a l'escola.

9. Quin creus que és el repte més gran a l'hora de treballar els valors mitjançant els contes a l'educació infantil?

La falta de temps per a poder fer una explicació de qualitat cada dia.

10. En la teva experiència, creus que treballar els valors a través dels contes pot reduir l'aparició de conductes relacionades amb l'assetjament escolar? Per què?

Sí, penso que els contes són una eina molt útil per transmetre valors com el respecte i l'empatia, i això fa que hi hagi menys conductes negatives entre els nens i les nenes.

Mestre 4

1. Què et va motivar a dedicar-te a l'educació infantil?

És una feina molt gratificant. Acompanyes als infants en el seu creixement i contribueixes en el seu desenvolupament a tots els nivells, afectiu, comunicatiu, cognitiu, social...

2. Quina importància li dones a la lectura de contes a l'aula?

La lectura de contes és una eina pedagògica fonamental a l'educació infantil ja que afavoreix el desenvolupament cognitiu, emocional i social dels infants. A través dels contes amplien el seu vocabulari i milloren la seva comprensió, milloren l'atenció i la capacitat de concentració, estimulen la seva imaginació i creativitat, afavoreixen el desenvolupament de l'empatia i permeten treballar les emocions, que els ajuda a comprendre i gestionar les seves pròpies.

3. Acostumes a treballar contes que incloguin valors com el respecte, l'empatia i la resolució de conflictes?

Si. Dins l'horari setmanal, tenim una tarda sencera dedicada a l'educació emocional i és, durant aquestes sessions, que treballem aquests tipus de contes. També en moments puntuals si s'ha produït algun tipus de conflicte que cal treballar i solucionar.

4. Segons la teva experiència, com reaccionen els infants quan treballes contes que tracten temes com el respecte, el conflicte i l'empatia?

Els contes són fàcils d'entendre i van acompanyats de dibuixos i il·lustracions molt atractives que capten l'atenció dels infants. Això facilita que els nens i nenes mostrin interès i mantinguin l'atenció durant tota la narració. Aquesta actitud els permet entendre la història, empatitzar amb els personatges i poder diferenciar entre els comportaments correctes dels que no ho són.

5. Has observat canvis en el comportament dels infants després de treballar amb contes relacionats amb valors? Quins?

L'explicació d'aquest tipus de contes tenen un impacte molt positiu. Els infants milloren l'empatia, l'ajuda i el respecte cap als altres (comencen a comprendre millor què és «bo» i «dolent»).

6. Quines estratègies utilitzes per fomentar l'empatia i el respecte entre els infants a la teva aula?

És important un bon modelatge. Mostrar actituds respectuoses i empàtiques envers els altres els ajuda a aprendre i adoptar aquests valors. Cal ensenyar als infants eines i estratègies per resoldre conflictes de manera pacífica (escoltar l'altre i buscar solucions conjuntes) i també és important crear moments per parlar sobre com se senten i el per què d'aquest sentiment.

7. Has detectat alguna situació de conflicte o indicati d'assetjament escolar a la teva aula? Si és així. Em podries dir com has actuat?

Sí, en uns certs moments he observat senyals d'assetjament escolar a l'aula, encara que en educació infantil és més comuna parlar de conflictes de caràcter relacional que d'assetjament en si mateix. Un cas que vaig presenciar va ser el d'un nen que sovint era marginat dels jocs per un grup d'amics, i a vegades rebia comentaris negatius que afectaven la seva autoestima

En identificar aquesta circumstància, el primer que vaig fer va ser observar i documentar les interaccions per a comprendre de manera més efectiva la dinàmica grupal. Després, actua de manera indirecta mitjançant assemblees i contes que fomentaran l'empatia i el respecte. Així mateix, vaig participar en activitats de col·laboració per a promoure la inclusió de tots els infants. A més, vaig conversar de manera individual amb els infants involucrats per a comprendre les seves perspectives i assistir-los a manejar de manera més efectiva les seves emocions i relacions. Finalment, vaig comunicar a les famílies i a l'equip educatiu per a col·laborar i garantir un ambient positiu i destal per a tots.

8. Penses que és important la lectura de contes a infantil per treballar els valors des d'edats primerenques?

Sí. És important que experimentin diferents emocions, que prenguin consciència i aprenguin a expressar-les i a regular-les de forma adequada. I tot aquest treball es fa amb el suport dels contes.

9. Quin creus que és el repte més gran a l'hora de treballar els valors mitjançant els contes a l'educació infantil?

Que els alumnes mostrin empatia pels personatges i entenguin la situació que viuen a cada història.

10. En la teva experiència, creus que treballar els valors a través dels contes pot reduir l'aparició de conductes relacionades amb l'assetjament escolar? Per què?

Sí, perquè els contes permeten que els infants es posin a la pell dels altres i reflexionin sobre com tractar bé als companys i les companyes.

|